

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วย
ข้อมูลข่าวสารของราชการและ
คดีปกครองเกี่ยวกับการไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

สำนักพัฒนาระบบงานคดีปกครอง

กันยายน ๒๕๔๙

คำนำ

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อเป็นกฎหมายกลางในการกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนสำหรับหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารของราชการ เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสรู้ถึงสิทธิหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่และสามารถปกป้องรักษาประโยชน์ของตนได้ ตลอดจนเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐเกิดความโปร่งใส โดยมีหลักการว่า “เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น” การจำกัดสิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการจึงเป็นข้อยกเว้นเฉพาะกรณีที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนั้น สำนักงานศาลปกครองในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่หลักในการสนับสนุนงานตุลาการศาลปกครองในการอำนวยความสะดวกและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไม่ให้ถูกล่วงละเมิดจากการใช้อำนาจรัฐโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย จึงมีความจำเป็นต้องส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ของศาลปกครองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ สำนักพัฒนาระบบงานคดีปกครองในฐานะเป็นหน่วยงานทางวิชาการที่สนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีปกครอง จึงได้จัดทำเอกสารทางวิชาการฉบับนี้ขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการและแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองในคดีพิพาทเกี่ยวกับการไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ เพื่อให้พนักงานคดีปกครองใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ช่วยตุลาการศาลปกครอง และเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้ากฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการและคำวินิจฉัยคดีปกครองประเภทนี้แก่ผู้สนใจโดยทั่วไป

สำนักงานศาลปกครองหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ในการสนับสนุนการพิจารณาคดีปกครอง และมีส่วนช่วยให้การดำเนินคดีปกครองเป็นไปด้วยความยุติธรรมและรวดเร็ว รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้สนใจโดยทั่วไปต่อไป

(นางสาวพรทิพย์ ทองดี)

เลขาธิการสำนักงานศาลปกครอง

กันยายน ๒๕๔๙

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทนำ	๑
ส่วนที่ ๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ	๓
๑. ความเป็นมาของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐	๓
๒. ขอบเขตการบังคับใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐	๔
๒.๑ ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ	๔
๒.๒ หน่วยงานที่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ	๕
๓. ข้อมูลข่าวสารของราชการ	๑๑
๓.๑ วิธีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ	๑๑
๓.๒ ขอบเขตของการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ	๒๐
๓.๓ ความคุ้มกันเจ้าหน้าที่ของรัฐ	๒๒
๔. ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล	๒๓
๔.๑ ผู้มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง	๒๓
๔.๒ หน้าที่ของหน่วยงานของรัฐในการคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล	๒๓
๔.๓ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล	๒๔
๔.๔ การขอแก้ไขข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล	๒๖
๕. สิทธิของประชาชนตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ	๒๗
๖. คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ	๒๙
๖.๑ องค์ประกอบของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ	๒๙
๖.๒ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ	๓๐
๗. คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร	๓๑
๗.๑ องค์ประกอบของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร	๓๑
๗.๒ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร	๓๑
๗.๓ สถานะของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร	๓๒
๘. สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ	๓๔
๙. บทกำหนดโทษ	๓๕
๑๐. การใช้สิทธิขอให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการตามพระราชบัญญัติ วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙	๓๕

	หน้า
ส่วนที่ ๒ แนวคำวินิจฉัยศาลปกครองเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ	๓๙
๑. คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง	๓๙
๑.๑ คู่กรณีในคดีปกครอง	๓๙
๑.๒ ลักษณะของคดีพิพาทเกี่ยวกับการไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการที่อยู่ในอำนาจศาลปกครองตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ	๔๖
๑.๓ เงื่อนไขการฟ้องคดีปกครอง	๔๘
๑.๓.๑ เงื่อนไขเกี่ยวกับความเป็นผู้มีสิทธิฟ้องคดีปกครอง	๔๙
๑.๓.๒ เงื่อนไขเกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด	๕๑
๑.๓.๓ เงื่อนไขเกี่ยวกับระยะเวลาการฟ้องคดีปกครอง	๕๔
๑.๓.๔ เงื่อนไขเกี่ยวกับค่าฟ้องคดีปกครอง	๕๙
๑.๓.๕ เงื่อนไขเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมศาล	๖๐
๑.๓.๖ เงื่อนไขเกี่ยวกับฟ้องซ้อน ฟ้องซ้ำ หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ	๖๐
๒. แนวคำวินิจฉัยศาลปกครอง	๖๑
๒.๑. แนวคำวินิจฉัยกรณีศาลปกครองรับคำฟ้องไว้พิจารณา	๖๑
๒.๑.๑ แนวคำวินิจฉัยเกี่ยวกับคดีพิพาทตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๑) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ ในส่วนที่เกี่ยวกับคำสั่งทางปกครอง	๖๑
๒.๑.๑.๑ กรณีพิพาทเกี่ยวกับการขอแก้ไขข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล	๖๑
ก. คำวินิจฉัยของศาลปกครอง	๖๑
- การฟ้องขอให้ยกเลิกคำสั่งไม่รับพิจารณาคำขอแก้ไขข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลใน ก.พ. ๗	๖๑
- การฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งไม่แก้ไขปีเกิดของผู้ฟ้องคดีในบัตรประวัติพนักงานเทศบาล	๖๕
ข. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร	๖๘
๒.๑.๑.๒ กรณีพิพาทเกี่ยวกับคำสั่งไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร	๗๑
ก. กรณีฟ้องเพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่ไม่รับอุทธรณ์ของ	๗๑

	ผู้ฟ้องคดี โดยอ้างว่าผู้ฟ้องคดียื่นอุทธรณ์เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามกฎหมาย	
ข.	กรณีฟ้องเพิกถอนคำวินิจฉัยคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ที่มีคำวินิจฉัยไม่ให้เปิดเผยข้อมูลสำนวนการสอบสวนทางวินัย	๗๖
ค.	กรณีฟ้องว่าคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารวินิจฉัยให้เปิดเผยข้อมูลโดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียในการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวได้โต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานตามมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ	๘๒
๒.๑.๒	แนวคำวินิจฉัยเกี่ยวกับคดีพิพาทตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๒) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ	๘๓
๒.๑.๒.๑	การไม่ออกกฎกระทรวงกำหนดหน่วยงานของรัฐตามมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ	๘๓
๒.๑.๒.๒	การละเลยไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร	๘๔
ก.	คำวินิจฉัยให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการขอใช้ไฟฟ้า และการโอนสิทธิการใช้ไฟฟ้า	๘๔
ข.	คำวินิจฉัยให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่ใช้ประกอบการออกคำสั่งยกเลิกบัญชีรายชื่อกรรมการการเลือกตั้ง	๘๖
ค.	คำวินิจฉัยให้เปิดเผยข้อมูลสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ	๘๘
๒.๑.๒.๓	การละเลยไม่พิจารณาเรื่องร้องเรียน	๙๐
	- กรณีฟ้องว่าคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการละเลยไม่พิจารณาเรื่องร้องเรียนของผู้ฟ้องคดี	๙๐
๒.๑.๒.๔	การพิจารณาเรื่องร้องเรียนล่าช้า	๙๓
	- คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการพิจารณาเรื่องร้องเรียนของผู้ฟ้องคดีล่าช้า	๙๓

	หน้า
๒.๑.๓ แนวคำวินิจฉัยเกี่ยวกับคดีพิพาทตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๓) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ	๙๙
- การฟ้องเรียกค่าเสียหายจากการละเลยไม่จัดหาข้อมูลข่าวสารให้ตามคำขอ	๙๙
๒.๒ แนวคำวินิจฉัยกรณีที่ศาลปกครองไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา	๑๐๒
๒.๒.๑ กรณีที่ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง	๑๐๒
- การขอตรวจดูเอกสารในสำนวนคดีแพ่ง	๑๐๒
- สหกรณ์ออมทรัพย์ไม่ใช่หน่วยงานทางปกครอง	๑๐๓
- การจัดทำรายงานประวัติบุคคลที่มีพฤติการณ์ด้านยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ใช่การกระทำทางปกครอง	๑๐๔
- การฟ้องขอให้นายกรัฐมนตรีแจ้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการตรวจสอบและคัดสำเนาเอกสาร	๑๐๔
๒.๒.๒ กรณีที่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งการฟ้องคดี	๑๐๕
๒.๒.๒.๑ เงื่อนไขเกี่ยวกับความเป็นผู้มีสิทธิฟ้องคดี	๑๐๕
ก) กรณีไม่ใช่ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย	๑๐๖
- หน่วยงานทางปกครองฟ้องขอให้เพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่วินิจฉัยให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารฯ	๑๐๖
- ผู้ที่มีสำเนาข้อมูลข่าวสารที่ร้องขอให้หน่วยงานของรัฐจัดหาให้อยู่แล้ว ไม่ใช่ผู้เสียหายในกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่จัดหาข้อมูลดังกล่าวให้	๑๐๙
ข) กรณีที่คำขอของผู้ฟ้องคดีไม่ใช่คำขอที่ศาลสามารถกำหนดค่าบังคับได้	๑๑๐
- คำขอให้ศาลเรียกเอกสารหลักฐานจากหน่วยงานของรัฐมาเพื่อประกอบการพิจารณาของศาลไม่ใช่การใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ	๑๑๐
ค) กรณีความเดือดร้อนเสียหายอันเป็นเหตุแห่งการฟ้องคดีหมดสิ้นไปแล้ว ศาลไม่ต้องกำหนดค่าบังคับใด ๆ อีก	๑๑๑

	หน้า
๒.๒.๒.๒ เจื่อนใจเกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด	๑๑๓
(๑) กรณีไม่ได้ดำเนินการใช้สิทธิร้องเรียนหรืออุทธรณ์เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายตามที่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ กำหนดไว้ ก่อนฟ้องคดีต่อศาลปกครอง	๑๑๔
(๑.๑) กรณีไม่ได้ใช้สิทธิร้องเรียนตามมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ	๑๑๔
(๑.๒) กรณีไม่ได้ใช้สิทธิอุทธรณ์ตามมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ	๑๑๗
(๑.๓) กรณีไม่ได้ใช้สิทธิอุทธรณ์ตามมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ	๑๑๘
(๒) กรณีใช้สิทธิร้องเรียนหรืออุทธรณ์เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายตามที่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ กำหนดไว้ ภายหลังจากฟ้องคดีต่อศาลปกครองแล้ว	๑๑๙
(๓) กรณีผู้ฟ้องคดีนำคดีมาฟ้องก่อนพ้นกำหนดระยะเวลาพิจารณาเรื่องร้องเรียนหรืออุทธรณ์ตามที่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ กำหนดไว้	๑๑๙
๒.๒.๒.๓ เจื่อนใจเกี่ยวกับระยะเวลาการฟ้องคดีปกครอง	๑๒๑
๒.๒.๒.๔ เจื่อนใจเกี่ยวกับฟ้องชั้น ฟ้องซ้ำ หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ	๑๒๕
บทสรุป	๑๒๗

บทนำ

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อรองรับสิทธิของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยการกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนให้หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองหรือความควบคุมดูแลให้แก่ประชาชนได้ทราบ ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองหรือความควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐนั้น มีทั้งข้อมูลข่าวสารของราชการและข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล พระราชบัญญัติดังกล่าวบัญญัติหน้าที่ของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารทั้งสองประเภทไว้แตกต่างกัน ดังนั้น การใช้อำนาจตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น การจัดให้มีข้อมูลข่าวสารของราชการ การออกกฎกระทรวงกำหนดหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ การใช้ดุลพินิจเพื่อมีคำสั่งเปิดเผยหรือไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ การพิจารณาเรื่องร้องเรียนโดยคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ การพิจารณาอุทธรณ์โดยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาขาต่าง ๆ หรือการไม่แก้ไขข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล ฯลฯ การดำเนินการดังกล่าวอาจมีคำสั่งทางปกครองหรือการกระทำทางปกครองที่กระทบต่อสถานภาพหรือสิทธิหน้าที่ของบุคคลผู้ใช้สิทธิตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ ทำให้บุคคลเหล่านั้นได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ บุคคลเหล่านั้นจึงต้องนำข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทมาฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อขอให้แก้ไขเยียวยาหรือบรรเทาความเดือดร้อนหรือเสียหายดังกล่าว อันเป็นที่มาของคดีปกครองเกี่ยวกับการไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ ดังนั้น คดีปกครองเกี่ยวกับการไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการจึงเป็นคดีพิพาทระหว่างหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกันเอง อันเนื่องมาจากการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

เอกสารทางวิชาการฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ และส่วนที่ ๒ แนวคำวินิจฉัยศาลปกครองเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ ซึ่งในส่วนที่ ๑ เป็นการอธิบายสาระสำคัญของกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการในภาพรวม โดยกล่าวถึงความเป็นมาของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ขอบเขตของการบังคับใช้กฎหมาย ประเภทของข้อมูลข่าวสารของราชการและวิธีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ข้อยกเว้นที่กฎหมายกำหนดให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ต้องเปิดเผย การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลและการขอแก้ไขข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล สิทธิของประชาชนตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสาร

ของราชการและคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ ทั้งนี้ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาแนวคำวินิจฉัยศาลปกครองเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการในส่วนที่ ๒ โดยในส่วนที่ ๒ จะเป็นการอธิบายลักษณะของข้อพิพาทเกี่ยวกับการไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองและเงื่อนไขการฟ้องคดีปกครอง และแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองทั้งกรณีศาลรับไว้พิจารณาและกรณีศาลไม่รับไว้พิจารณา ซึ่งในกรณีที่ศาลรับไว้พิจารณานั้น จัดลำดับของคำวินิจฉัยโดยแยกตามบทบัญญัติมาตรา ๙ แห่ง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลปกครองฯ ส่วนกรณีที่ศาลไม่รับไว้พิจารณา จัดลำดับของคำวินิจฉัยโดยแยกเป็นกรณีไม่อยู่ในอำนาจศาลปกครอง และกรณีไม่เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งการฟ้องคดีปกครอง โดยได้ศึกษาคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดและศาลปกครองชั้นต้นตั้งแต่เปิดทำการจนถึงเดือนมิถุนายน ๒๕๔๙

ส่วนที่ ๑^๑

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ

๑. ความเป็นมาของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

แนวความคิดในการจัดทำกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิของประชาชนไทยในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ โดยเริ่มในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี และต่อมาในสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการปรับปรุงระบบบริหารราชการขึ้น ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ได้ศึกษาถึงสภาพการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ หลักการและแนวทางในการจัดทำร่างกฎหมาย และผลที่จะได้รับจากการจัดทำกฎหมาย และยกร่างพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ขึ้น โดยได้ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศต่างๆ เช่น กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาที่เรียกว่า Freedom of Information Act 1966 กฎหมายของประเทศแคนาดา Access of Information Act 1982 กฎหมายของประเทศออสเตรเลีย Freedom of Information Act 1982 กฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ Official Information Act 1982 หลังจากนั้น รัฐบาลในสมัย พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการเสนอร่างกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร โดยสภาผู้แทนราษฎรพิจารณา รับหลักการในวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๓๙ และรัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบและประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๔๐ โดยพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ เริ่มมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นการประกาศใช้ก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๐ แต่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ก็ได้บัญญัติรับรองบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ในหลายเรื่อง เช่น สิทธิได้รู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนตามมาตรา ๕๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความ

^๑ เอกสารทางวิชาการฉบับนี้ปรับปรุงจากผลงานทางวิชาการเพื่อขอรับการประเมินให้ดำรงตำแหน่ง พนักงานคดีปกครอง ระดับ ๗ ของนางสาวมุกดา เอนกกลาภากิจ เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการและสรุปแนวคำวินิจฉัยศาลปกครองเรื่องข้อมูลข่าวสารของราชการ

คุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” และพระราชบัญญัตินี้มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการบริหารของรัฐและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ดังจะเห็นได้จากเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ดังนี้

(๑) เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสอย่างกว้างขวางในการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐ เพื่อให้ประชาชนจะสามารถแสดงความคิดเห็นและใช้สิทธิทางการเมืองได้โดยถูกต้องกับความเป็นจริง อันจะเป็นการส่งเสริมให้มีความเป็นรัฐบาลที่บริหารบ้านเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส เป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนมากยิ่งขึ้น

(๒) เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยกำหนดข้อยกเว้นของข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐไม่ต้องเปิดเผยหรืออาจไม่เปิดเผย ให้ชัดเจนต่อการปฏิบัติ โดยมีข้อยกเว้นอื่นไม่ต้องเปิดเผยเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่หากเปิดเผยแล้วจะเกิดความเสียหายต่อประเทศชาติหรือต่อประโยชน์ที่สำคัญของเอกชน ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้มั่นคง และจะส่งผลให้ประชาชนมีโอกาสรู้ถึงสิทธิหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ เพื่อที่จะปกป้องรักษาประโยชน์ของตน

(๓) เพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารของราชการ

๒. ขอบเขตการบังคับใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

๒.๑ “ข้อมูลข่าวสาร” ที่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ

ข้อมูลข่าวสาร^๒ หมายความว่า สิ่งสื่อความหมายให้รู้เรื่องราว ข้อเท็จจริง ข้อมูล หรือสิ่งใด ๆ ไม่ว่าการสื่อความหมายนั้นจะทำได้โดยสภาพของสิ่งนั้นเองหรือโดยผ่านวิธีการใด ๆ และไม่ว่าจะได้จัดทำไว้ในรูปของเอกสาร แฟ้ม รายงาน หนังสือ แผนผัง แผนที่ ภาพวาด ภาพถ่าย फिल्म การบันทึกภาพหรือเสียง การบันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือวิธีอื่นใดที่ทำให้สิ่งที่บันทึกไว้ปรากฏได้

ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ต้องเป็น **ข้อมูลข่าวสารของราชการ**^๓ ซึ่งหมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะ เป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐหรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเอกชน

^๒ บทนิยามในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^๓ บทนิยามในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

ตัวอย่าง

- ข้อมูลเกี่ยวกับการสอบข้อเท็จจริง
- ข้อมูลจำนวนโควตาหลักการส่งออกสินค้าเครื่องนุ่งห่มและรายชื่อโรงงานที่ได้รับการจัดสรรจากคณะกรรมการพิจารณาจัดสรรโควตาของกรมการค้าต่างประเทศ
- ข้อมูลการเสียภาษีและการขอคืนภาษีของกรมสรรพากร
- คำขอประทานบัตรเหมืองแร่หินปูนที่เอกชนยื่นขอประทานบัตรโดยกรอกข้อความตามแบบพิมพ์ที่ทางราชการกำหนด

ส่วนข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล^๔ นั้น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ได้ให้นิยามไว้ว่า หมายความว่า ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา สถานะการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน บรรดาที่มีชื่อของผู้นั้น หรือมีเลขหมาย รหัส หรือสิ่งบอกลักษณะอื่นที่ทำให้รู้ตัวผู้หนึ่งได้ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ แผ่นบันทึกลักษณะเสียงของคน หรือรูปถ่าย และให้หมายความรวมถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย

ตัวอย่าง

- ข้อมูลเกี่ยวกับวัน เดือน ปีเกิดในทะเบียนประวัติข้าราชการหรือ ก.พ.๗
- ข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎรในทะเบียนบ้าน

๒.๒ “หน่วยงาน” ที่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ หมายถึง “หน่วยงานของรัฐ”^๕ ซึ่งเป็นผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลข้อมูลข่าวสารตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งอาจจำแนกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

๒.๒.๑ ราชการส่วนกลาง ได้แก่ สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวงซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากระทรวง ทบวง ซึ่งสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือกระทรวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ซึ่งสังกัดหรือไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวง^๖

^๔ บทนิยามในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^๕ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

ฯลฯ

ฯลฯ

“หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ ส่วนราชการสังกัดรัฐสภา ศาลเฉพาะในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดี องค์การควบคุมการประกอบวิชาชีพ หน่วยงานอิสระของรัฐ และหน่วยงานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ฯลฯ

ฯลฯ

^๖ มาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔

๒.๒.๒ **ราชการส่วนภูมิภาค** ได้แก่ จังหวัดและอำเภอ^๓

๒.๒.๓ **ราชการส่วนท้องถิ่น**^๔ หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบันมี ๕ องค์กร ได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรุงเทพมหานคร และ เมืองพัทยา

๒.๒.๔ **ส่วนราชการสังกัดรัฐสภา** ได้แก่ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น^๕ ทั้งนี้ ไม่รวมถึงรัฐสภา เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ กำหนดให้การประชุมสภาผู้แทนราษฎร การประชุมวุฒิสภา และการประชุมร่วมกันของรัฐสภา เป็นการเปิดเผยตามลักษณะที่กำหนดไว้ในข้อบังคับการประชุมแต่ละสภา เว้นแต่คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกของแต่ละสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา หรือจำนวนสมาชิกของทั้งสองสภาเท่าที่มีอยู่รวมกัน แล้วแต่กรณี ร้องขอให้ประชุมลับ^๖ ฉะนั้น อำนาจในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา จึงเป็นอำนาจเด็ดขาดตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ บัญญัติไว้

๒.๒.๕ **ศาล** ได้แก่ ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม และศาลทหาร ทั้งนี้ เฉพาะแต่ในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดี เหตุที่ยกเว้นไม่รวมถึงศาลในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดี เพราะการพิจารณาคดีของศาลต่าง ๆ จะเป็นไปโดยเปิดเผย กรณีใดจะเป็นการพิจารณาลับหรือจะเปิดเผยบางส่วน รวมทั้งมีข้อจำกัดในการเปิดเผยอย่างไร มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลนั้น ๆ โดยตรงอยู่แล้ว โดยเป็นอำนาจที่ได้เด็ดขาดของศาลตามกฎหมายดังกล่าว เช่น ข้อ ๑๙ และ

^๓ มาตรา ๕๑ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔

^๔ มาตรา ๗๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ ประกอบกับพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๘ และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. ๒๕๔๒

^๕ มาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติจัดระเบียบปฏิบัติราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘

^๖ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

มาตรา ๑๘๘ การประชุมสภาผู้แทนราษฎร การประชุมวุฒิสภา และการประชุมร่วมกันของรัฐสภาย่อมเป็นการเปิดเผยตามลักษณะที่กำหนดไว้ในข้อบังคับการประชุมแต่ละสภา แต่ถ้าคณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกของแต่ละสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา หรือจำนวนสมาชิกของทั้งสองสภาเท่าที่มีอยู่รวมกัน แล้วแต่กรณี ร้องขอให้ประชุมลับ ก็ให้ประชุมลับ

ข้อ ๒๐^{๑๑} ของระเบียบฯ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๓ หรือมาตรา ๕๔^{๑๒} แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

๒.๒.๖ **รัฐวิสาหกิจ** ได้แก่ รัฐวิสาหกิจทุกประเภท ไม่ว่าจะจัดตั้งโดยพระราชบัญญัติ เช่น การประปานครหลวง จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. ๒๕๑๐ หรือจัดตั้งขึ้นโดยพระราชกฤษฎีกาที่ออกตามความในพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐบาล พ.ศ. ๒๕๓๖ เช่น องค์การรถไฟฟ้ามหานคร จัดตั้งขึ้นโดยพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การรถไฟฟ้ามหานคร พ.ศ. ๒๕๓๕ องค์การจัดการน้ำเสีย จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การจัดการน้ำเสีย พ.ศ. ๒๕๓๘ หรือจัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) หรือจัดตั้งขึ้นโดยมติคณะรัฐมนตรี เช่น โรงงานยาสูบ เป็นต้น

๒.๒.๗ **องค์กรควบคุมการประกอบวิชาชีพ** ได้แก่ องค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมาย และมีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมและควบคุมผู้ประกอบวิชาชีพหนึ่งวิชาชีพใดเป็นการเฉพาะ เช่น

- **แพทยสภา** จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๒๕ มีอำนาจในการรับขึ้นทะเบียนและออกใบอนุญาตให้แก่ผู้ขอเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม พักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม รับรองปริญญา ประกาศนียบัตร ในวิชาชีพแพทยศาสตร์ หรือวุฒิปับตรในวิชาชีพเวชกรรมของสถาบันต่าง ๆ รับรองหลักสูตรต่าง ๆ สำหรับการฝึกอบรมในวิชาชีพเวชกรรมของสถาบันทางการแพทย์ รับรองวิทยฐานะของสถาบันทางการแพทย์ ที่ทำการฝึกอบรมในสถาบันทางการแพทย์ และออกหนังสืออนุมัติหรือวุฒิปับตรแสดงความรู้ความชำนาญ

^{๑๑} ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๓

ข้อ ๑๙ คู่กรณี พยาน หรือบุคคลภายนอกไม่อาจขอตรวจดูหรือขอคัดสำเนาเอกสารที่พนักงานเจ้าหน้าที่ของศาล พนักงานคดีปกครอง ตุลาการเจ้าของสำนวน ตุลาการผู้แถลงคดี หรือศาลจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการภายใน ทั้งไม่อาจขอสำเนาอันรับรองถูกต้องของเอกสารนั้น

ข้อ ๒๐ การตรวจดูหรือการคัดสำเนาเอกสารในสำนวนคดีให้ผู้ขอตามข้อ ๑๙ หรือข้อ ๑๘ หรือบุคคลซึ่งได้รับมอบอำนาจจากผู้ขอเป็นผู้ตรวจดูหรือคัด ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด แล้วแต่กรณี กำหนด เพื่อความสะดวกของศาลหรือเพื่อความปลอดภัยของเอกสารนั้น

ฯลฯ

ฯลฯ

^{๑๒} ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๕๔ คู่ความก็ดี หรือพยานในส่วนที่เกี่ยวกับคำให้การของตนในคดีนั้นก็ดี หรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียโดยชอบหรือมีเหตุผลอันสมควรก็ดี อาจร้องขออนุญาตต่อศาลไม่ว่าเวลาใดในระหว่างหรือภายหลังการพิจารณา เพื่อตรวจเอกสารทั้งหมดหรือแต่บางฉบับในสำนวนเรื่องนั้น หรือขอคัดสำเนาหรือขอให้ศาลคัดสำเนาและรับรอง แต่ทั้งนี้

ฯลฯ

ฯลฯ

ในการประกอบวิชาชีพเวชกรรมสาขาต่าง ๆ และออกหนังสือแสดงวุฒิอื่น ๆ ในวิชาชีพเวชกรรมตามมาตรา ๘ ประกอบกับมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๒๕

- **สหภาพนายความ** จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติสหภาพนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ มีอำนาจในการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตและควบคุมการประกอบอาชีพสหภาพนายความตามมาตรา ๘ ประกอบกับมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติสหภาพนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘

- **เนติบัณฑิตยสภา** จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ. ๒๕๐๗ มีอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยเนติบัณฑิตยสภาในการออกข้อบังคับเกี่ยวกับประเภทสมาชิก คุณสมบัติของผู้สมัครเป็นสมาชิก การเข้าเป็นสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภาและการขาดจากสมาชิกภาพ ซึ่งข้อบังคับดังกล่าวกำหนดให้คณะกรรมการเนติบัณฑิตยสภาเป็นผู้พิจารณาหรือไมรับบุคคลเข้าเป็นสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภา ตามมาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ. ๒๕๐๗ และตามกฎหมายว่าทนายความกำหนดให้ผู้ที่จะได้รับใบอนุญาตเป็นทนายความต้องเป็นสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภา

๒.๒.๘ **หน่วยงานอิสระของรัฐ** หมายถึง หน่วยงานของรัฐที่ไม่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาล เช่น **สำนักงานศาลปกครอง** จัดตั้งขึ้นตามมาตรา ๗๖^{๑๓} แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ **สำนักงานศาลยุติธรรม** จัดตั้งขึ้นตามมาตรา ๕^{๑๔} แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ **สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ** จัดตั้งขึ้นตามมาตรา ๑๐๔^{๑๕} แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ **สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน** จัดตั้งขึ้นตาม

^{๑๓} พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒

มาตรา ๗๖ ให้มีสำนักงานศาลปกครองเป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญ มีฐานะเป็นนิติบุคคล

^{๑๔} พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓

มาตรา ๕ ให้มีสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระ มีฐานะเป็นนิติบุคคล

ฯลฯ

ฯลฯ

^{๑๕} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒

มาตรา ๑๐๔ ให้มีสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า "สำนักงาน ป.ป.ช." เป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญ มีฐานะเป็นกรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

มาตรา ๓๘^{๑๖} แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้น
 หนึ่ง ความหมายของ “หน่วยงานอิสระของรัฐ” ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของ
 ราชการ ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ดังนี้

หน่วยงานอิสระของรัฐ คือ หน่วยงานที่ไม่ใช่ส่วนราชการ แต่ยังเป็นหน่วยงานของรัฐ เช่น
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง สถาบันพระปกเกล้า มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และองค์การมหาชนที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์การมหาชน
 พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งเป็นหน่วยงานบริหารแตกต่างไปจากส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ^{๑๗}

หน่วยงานอิสระของรัฐ ได้แก่ หน่วยงานของรัฐในรูปแบบอื่นนอกจากราชการส่วนกลาง
 ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจ เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัย
 วลัยลักษณ์^{๑๘}

กรณีของ**สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง** ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามมาตรา ๒๕^{๑๙} แห่ง
 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ คณะกรรมการ
 กฤษฎีกามีความเห็นเห็นว่า สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหน่วยงานของรัฐตามมาตรา ๒๕
 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งฯ และเป็นหน่วยงานอิสระ
 ของรัฐ เพราะไม่อยู่ในความควบคุมของรัฐบาล และเป็นหน่วยงานที่ปฏิบัติงานให้กับคณะกรรมการ
 การเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจึงมีลักษณะเป็นหน่วยงานที่เป็นอิสระของรัฐและ
 อยู่ในความหมายของบทนิยามคำว่า หน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของ
 ราชการ^{๒๐}

^{๑๖} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๔๒

มาตรา ๓๘ ให้มีสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินเป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญ
 มีฐานะเป็นกรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

^{๑๗} ฤทัย หงส์ศิริ และมานิตย์ จุมปา, คำอธิบายกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ (นิติธรรม: กรุงเทพฯ,
 ตุลาคม ๒๕๔๒), หน้า ๑๓.

^{๑๘} ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศาสตร์, คู่มือพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐, สำนักงาน
 คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, หน้า ๘.

^{๑๙} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑

มาตรา ๒๕ ให้มีสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นหน่วยงานของรัฐ มีฐานะเป็นนิติบุคคล และอยู่
 ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยมีประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด

^{๒๐} ความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ
 พ.ศ. ๒๕๔๐ (เรื่องเสรีจที่ ๑๖/๒๕๔๕)

๒.๒.๙ หน่วยงานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติ ข้อมูลข่าวสารของราชการ บัญญัติให้นายกรัฐมนตรีในฐานะผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติ ข้อมูลข่าวสารของราชการ มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ โดยลักษณะของ หน่วยงานอื่นของรัฐอาจพิจารณาได้จากการเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมาย มีอำนาจหน้าที่ในการ บริการสาธารณะ แต่ไม่เข้าลักษณะเป็นหน่วยงานตามข้อ ๒.๒.๑ ถึงข้อ ๒.๒.๘ ข้างต้น และมีกฎ กระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้เป็นหน่วยงานของรัฐ

ตัวอย่างหน่วยงานของรัฐที่มีลักษณะเป็นหน่วยงานของรัฐประเภทหน่วยงานอื่น

- **ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย** เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมาย มีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นหน่วยงานเดียวที่มีอำนาจในการประกอบกิจการตลาดหลักทรัพย์ โดยไม่นำ ผลกำไรมาแบ่งปันกัน ทั้งนี้ ตามมาตรา ๑๕๓ ประกอบกับมาตรา ๑๕๕ แห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์ และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๓๕ และการดำเนินการของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอยู่ภายใต้ การกำกับและควบคุมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังตามมาตรา ๒๖๒ แห่งพระราชบัญญัติหลัก ทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ฯ ดังนั้น ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจึงมีฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐ แต่โดยที่ทุนหรือเงินอุดหนุนในการดำเนินการของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมิใช่เป็นเงินที่มาจาก งบประมาณของรัฐ หากแต่เป็นเงินที่ได้รับโอนจากเงินกองทุนทดแทนความเสียหายที่จัดตั้งขึ้นตาม พระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๑๗ และตามมาตรา ๓๓๑ แห่งพระราชบัญญัติ หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ฯ อีกทั้งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมิได้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับ การควบคุมผู้ประกอบการวิชาชีพ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจึงมิใช่เป็นหน่วยงานของรัฐที่เป็น ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรควบคุมการประกอบวิชาชีพ หรือหน่วยงานอิสระของรัฐ แต่มีฐานะเป็น หน่วยงานของรัฐในประเภท "หน่วยงานอื่นของรัฐ" ตามมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของ ราชการ ซึ่งในขณะนี้ยังไม่มีกฎกระทรวงกำหนดให้เป็นหน่วยงานของรัฐ^{๒๐}

- **บริษัทบริหารสินทรัพย์ไทย (บสท.)** เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามมาตรา ๕ แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ. ๒๕๔๔ มีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีฐานะเป็นหน่วย งานของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ ดังนั้น บสท. จึง

^{๒๐} ความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง สถานภาพของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยตามกฎหมาย ว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ (เรื่องเสร็จที่ ๕๖๕/๒๕๔๓)

เป็นหน่วยงานของรัฐในประเภท “หน่วยงานอื่นของรัฐ” ตามมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีกฎกระทรวงกำหนดให้เป็นหน่วยงานของรัฐ^{๒๒}

๓. ข้อมูลข่าวสารของราชการ

๓.๑ วิธีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ

หลักการที่สำคัญของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ในส่วนของข้อมูลข่าวสารของราชการ คือ “เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น” ดังนั้น วิธีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการตามพระราชบัญญัตินี้จึงได้บัญญัติให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าวและลักษณะของข้อมูลข่าวสารของราชการ ซึ่งข้อมูลข่าวสารของราชการมีหลายลักษณะแตกต่างกันตามสภาพและความสำคัญ โดยแบ่งได้ดังนี้

- ๓.๑.๑ ข้อมูลข่าวสารของราชการที่ต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา
- ๓.๑.๒ ข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้
- ๓.๑.๓ ข้อมูลข่าวสารอื่นของราชการที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดทำให้เมื่อประชาชนมีคำขอ
- ๓.๑.๔ เอกสารประวัติศาสตร์

๓.๑.๑ ข้อมูลข่าวสารของราชการที่ต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา

ข้อมูลข่าวสารของราชการที่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ กำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องส่งไปลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา เนื่องจากเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญและต้องการให้มีการเผยแพร่ให้ประชาชนารู้ ประกอบกับการนำลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาเป็นการเผยแพร่ที่สามารถนำมาอ้างอิงเป็นหลักฐานในการใช้ประโยชน์ได้ โดยข้อมูลที่ต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ได้แก่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังต่อไปนี้^{๒๓}

- (๑) โครงสร้างและการจัดองค์กรในการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ
- (๒) สรุปอำนาจหน้าที่ที่สำคัญและวิธีการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ
- (๓) สถานที่ติดต่อเพื่อขอรับข้อมูลข่าวสารหรือคำแนะนำในการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ
- (๔) กฎ มติคณะรัฐมนตรี ข้อบังคับ คำสั่ง หนังสือเวียน ระเบียบ แบบแผน นโยบาย หรือการตีความ ทั้งนี้ เฉพาะที่จัดให้มีขึ้นโดยมีสภาพอย่างกฎ เพื่อให้มีผลเป็นการทั่วไป

^{๒๒} ความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง การเปิดเผยข้อมูลของบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย (เรื่องเสรีจที่ ๓๗/๒๕๔๕)

^{๒๓} มาตรา ๗ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

ต่อเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว หากยังไม่ได้ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา จะนำมาใช้บังคับในทางที่ไม่เป็นคุณแก่บุคคลใดไม่ได้ เว้นแต่ผู้นั้นจะารู้ถึงข้อมูลข่าวสารนั้นตามความเป็นจริงมาก่อนแล้วเป็นเวลาพอสมควร^{๒๔} อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดให้มีการเผยแพร่หรือเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวด้วยวิธีการอย่างอื่น และได้มีการดำเนินการตามวิธีการนั้น ๆ แล้ว ถือได้ว่ามีการเผยแพร่หรือเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวแล้ว^{๒๕}

ในเรื่องของการนำกฎไปลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษานั้น มีคำพิพากษาศาลปกครองกลางที่วินิจฉัยเกี่ยวกับการออกข้อบังคับท้องถิ่นไว้ว่า การออกข้อบังคับตำบล เรื่อง การควบคุมกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นการดำเนินการตามมาตรา ๓๑ ประกอบกับมาตรา ๓๒ (๒) แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยมาตรา ๗๑ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติสภาพาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ กำหนดว่า ร่างข้อบังคับตำบลที่ผ่านความเห็นชอบของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายอำเภอแล้ว ให้ประธานคณะกรรมการบริหารลงชื่อและประกาศเป็นข้อบังคับตำบลต่อไป และในข้อ ๒ ของข้อบังคับตำบล กำหนดให้ใช้บังคับในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนับแต่วันถัดจากวันที่ได้ประกาศไว้โดยเปิดเผยที่สำนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลแล้วเจ็ดวัน เมื่อข้อบังคับดังกล่าวมีลักษณะเป็นกฎที่มีผลเป็นการทั่วไปต่อเอกชนที่เกี่ยวข้อง และกฎหมายเฉพาะไม่ได้กำหนดการเผยแพร่หรือเปิดเผยด้วยวิธีการอื่นเอาไว้ ดังนั้น จึงต้องนำลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษามาตรา ๗ วรรคหนึ่ง (๔) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ และแม้จะเคยมีกรณีที่คณะกรรมการเฉพาะกิจตอบข้อหารือและวิทยากรบรรยายการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ เคยตอบข้อหารือของกรมอนามัยไว้แล้วว่า ข้อกำหนดของท้องถิ่นของราชการส่วนท้องถิ่นทุกประเภทซึ่งออกตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ อยู่ในข้อยกเว้นตามมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ก็ตาม ความเห็นดังกล่าวเป็นเพียงความเห็นของหน่วยงานเท่านั้น ไม่มีผลลบล้างบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งในกรณีของข้อบังคับตำบลนั้น กฎหมายว่าด้วยสภาพาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลบัญญัติไว้แตกต่างจากกรณีของราชการส่วนท้องถิ่นอื่น ดังนั้น หากยังไม่ได้นำลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาจะนำมาใช้ในทางที่ไม่เป็นคุณแก่ผู้ใดไม่ได้ เว้นแต่ผู้นั้นจะรู้ถึงข้อมูลข่าวสารนั้นตามความเป็นจริงมาก่อนแล้วเป็นเวลาพอสมควรตามมาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ (คำพิพากษาศาลปกครองกลางที่ ๔๑๖/๒๕๔๗)

(๕) ข้อมูลข่าวสารอื่นตามที่คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการกำหนด ซึ่งปัจจุบันคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการยังไม่ได้กำหนดข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐต้องนำไปลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาเพิ่มเติมตามบทบัญญัตินี้

^{๒๔} มาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๒๕} มาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

๓.๑.๒ ข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้

๓.๑.๒.๑ ชนิดของข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้

ข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้ เป็นข้อมูลข่าวสารที่มีความสำคัญรองลงมาจากข้อมูลข่าวสารของราชการประเภทที่ต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา กล่าวคือ เป็นข้อมูลข่าวสารของราชการที่ประชาชนควรได้รู้ กฎหมายจึงกำหนดหน้าที่ให้หน่วยงานของรัฐจัดรวบรวมไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูเมื่อใดก็ได้ ซึ่งได้แก่ข้อมูลดังต่อไปนี้^{๒๖}

(๑) ผลการพิจารณาหรือคำวินิจฉัยที่มีผลโดยตรงต่อเอกชน รวมทั้งความเห็นแย้งและคำสั่งที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาวินิจฉัยดังกล่าว

(๒) นโยบายหรือการตีความที่ไม่เข้าข่ายต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ตามมาตรา ๗ (๔) อันได้แก่ กฎ มติคณะรัฐมนตรี ข้อบังคับ คำสั่ง หนังสือเวียน ระเบียบ แบบแผน นโยบาย หรือการตีความ ทั้งนี้ เฉพาะที่จัดให้มีขึ้นโดยมีสภาพอย่างกฎ เพื่อให้มีผลเป็นการทั่วไปต่อเอกชนที่เกี่ยวข้อง

(๓) แผนงาน โครงการ และงบประมาณรายจ่ายประจำปีของปีที่กำลังดำเนินการ

(๔) คู่มือหรือคำสั่งเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิหน้าที่ของเอกชน

(๕) ข้อมูลข่าวสารที่ได้มีการจัดพิมพ์เพื่อให้แพร่หลายตามจำนวนพอสมควร ซึ่งการลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาได้มีการอ้างอิงถึง

(๖) สัญญาสัมปทาน สัญญาที่มีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือสัญญาร่วมทุนกับเอกชนในการจัดทำบริการสาธารณะ

(๗) มติคณะรัฐมนตรี หรือมติคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยกฎหมายหรือโดยมติคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้ ให้ระบุรายชื่อรายงานทางวิชาการ รายงานข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการพิจารณาไว้ด้วย

(๘) ข้อมูลข่าวสารอื่นตามที่คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการกำหนด กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการมีอำนาจกำหนดให้หน่วยงานของรัฐจัดให้มีข้อมูลข่าวสารใด ๆ ให้ประชาชนตรวจดูเพิ่มเติมได้ ซึ่งปัจจุบันคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการได้กำหนดให้ประกาศประกวดราคาและประกาศสอบราคาของหน่วยงานของรัฐที่หัวหน้า

^{๒๖} มาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

ส่วนราชการลงนามแล้ว^{๒๗} และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลการพิจารณาการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานของรัฐ^{๒๘} เป็นข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดไว้ให้ประชาชนตรวจสอบ

๓.๑.๒.๒ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดให้ตรวจดู

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ให้อำนาจคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการจัดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนเข้าตรวจดู ซึ่งปัจจุบันคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารของราชการไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดู มีสาระสำคัญดังนี้^{๒๙}

(๑) ต้องมีสถานที่เฉพาะเพื่อที่ประชาชนจะทำการตรวจดูและศึกษาข้อมูลข่าวสารได้โดยสะดวกตามสมควร ตามกำลังบุคลากรและงบประมาณ ทั้งนี้ เพื่อความเป็นส่วนตัวในการตรวจดูและศึกษา

(๒) ต้องจัดให้มีัตรชนที่มีรายละเอียดเพียงพอให้ประชาชนสามารถตรวจดูเองได้โดยสะดวก

(๓) ข้อมูลข่าวสารที่จัดให้ตรวจดู ประชาชนต้องสามารถตรวจดูเองได้โดยสะดวก

(๔) ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐเห็นว่าจำเป็นต้องมีระเบียบการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการเข้าใช้บริการหรือความปลอดภัยของข้อมูลข่าวสาร หน่วยงานของรัฐอาจกำหนดระเบียบได้ โดยคำนึงถึงความสะดวกในการตรวจดูของประชาชนด้วย

(๕) การจัดสถานที่ให้ประชาชนเข้าตรวจดู อาจจัดไว้ที่ห้องสมุดของหน่วยงานอื่นหรือสถานที่ของเอกชนที่อยู่ใกล้เคียงกับที่ตั้งของหน่วยงานของรัฐนั้นก็ได้

^{๒๗} ประกาศคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ เรื่อง กำหนดให้ประกาศประกวดราคาและประกาศสอบราคาของหน่วยงานของรัฐที่หัวหน้าส่วนราชการลงนามแล้วเป็นข้อมูลข่าวสารที่ต้องจัดไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้ตามมาตรา ๙ (๘) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๔๒

^{๒๘} ประกาศคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ เรื่อง กำหนดให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลการพิจารณาการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานของรัฐเป็นข้อมูลข่าวสารที่ต้องจัดไว้ให้ประชาชนตรวจสอบได้ตามมาตรา ๙ (๘) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ลงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๓

^{๒๙} ประกาศคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการจัดพิมพ์หรือจัดให้มีข้อมูลข่าวสารของราชการที่เกิดขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ใช้บังคับ ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑ และประกาศคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารของราชการไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดู ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑

๓.๑.๒.๓ ผู้มีสิทธิตรวจดู

บุคคลผู้ใช้สิทธิเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารไม่จำเป็นต้องมีส่วนได้เสียหรือเกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารของราชการที่เข้าตรวจดู^{๓๐} ประชาชนที่มีความสนใจในข้อมูลข่าวสารของราชการก็ย่อมมีสิทธิเข้าตรวจดูได้ โดยไม่ต้องระบุว่าจะนำข้อมูลข่าวสารไปใช้ในการใด^{๓๑} และในการใช้สิทธิเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารของราชการของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ ประชาชนมีสิทธิในการเข้าตรวจดู สิทธิในการขอสำเนาหรือขอสำเนาที่มีคำรับรองสำเนาถูกต้อง

อนึ่ง สิทธิของคนต่างด้าว^{๓๒} ในการขอเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้นี้ คนต่างด้าวมียสิทธิขอเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารของราชการเพียงเท่าที่กำหนดในกฎกระทรวง^{๓๓} ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกฎกระทรวงในเรื่องดังกล่าว ดังนั้น คนต่างด้าวจึงยังไม่มีสิทธิเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารของราชการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ

^{๓๐} มาตรา ๙ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๓๑} คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สาขาสังคม การบริหารราชการแผ่นดินและการบังคับใช้กฎหมาย ที่ สค ๑๓๙/๒๕๔๘

^{๓๒} พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

ฯลฯ

ฯลฯ

“คนต่างด้าว” หมายความว่า บุคคลธรรมดาที่ไม่มีสัญชาติไทยและไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย และนิติบุคคลดังต่อไปนี้

(๑) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนที่มีทุนเกินครึ่งหนึ่งเป็นของคนต่างด้าว ใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ ให้ถือว่าใบหุ้นนั้นคนต่างด้าวเป็นผู้ถือ

(๒) สมาคมที่มีสมาชิกเกินครึ่งหนึ่งเป็นคนต่างด้าว

(๓) สมาคมหรือมูลนิธิที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของคนต่างด้าว

(๔) นิติบุคคลตาม (๑) (๒) (๓) หรือนิติบุคคลอื่นใดที่มีผู้จัดการหรือกรรมการเกินครึ่งหนึ่งเป็นคนต่างด้าว

นิติบุคคลตามวรรคหนึ่ง ถ้าเข้าไปเป็นผู้จัดการหรือกรรมการ สมาชิก หรือมีทุนในนิติบุคคลอื่น ให้ถือว่าผู้จัดการหรือกรรมการ หรือสมาชิก หรือเจ้าของทุนดังกล่าวเป็นคนต่างด้าว

ฯลฯ

ฯลฯ

^{๓๓} มาตรา ๙ วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

๓.๑.๒.๔ ข้อมูลข่าวสารส่วนที่เปิดเผยไม่ได้

กรณีที่มีข้อมูลข่าวสารใดมีส่วนที่ต้องห้ามมิให้เปิดเผย^{๓๔} ในการจัดให้ประชาชนตรวจดูข้อมูลข่าวสารดังกล่าว ให้หน่วยงานของรัฐลบหรือตัดทอนหรือทำโดยประการอื่นใดที่ไม่เป็นการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนนั้นได้^{๓๕}

๓.๑.๓ ข้อมูลข่าวสารอื่นของราชการที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดหาให้เมื่อประชาชนมีคำขอ

หมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐ นอกจากข้อมูลข่าวสารของราชการที่ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ข้อมูลข่าวสารของราชการที่จัดไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้ หรือข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีการจัดให้ประชาชนได้ค้นคว้าตามมาตรา ๒๖^{๓๖} แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ แล้ว

๓.๑.๓.๑ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดให้ตรวจดู^{๓๗}

หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ในการเปิดเผยหรือจัดหาข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชนที่มายื่นคำขอเกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็ข้อมูลข่าวสารเรื่องใดก็ตาม แม้จะเป็นข้อมูลข่าวสารที่จัดทำโดยหน่วยงานของรัฐแห่งอื่นก็ตาม เว้นแต่ในกรณีที่เข้าช้ยกเว้นที่ไม่ต้องเปิดเผย โดยผู้ที่ประสงค์จะได้ข้อมูลข่าวสารจะต้องยื่นคำขอข้อมูลข่าวสารของราชการต่อหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้ควบคุมหรือครอบครองข้อมูลข่าวสารนั้น และในคำขอของผู้ยื่นต้องระบุลักษณะของข้อมูลข่าวสารที่ต้องการในลักษณะที่อาจเข้าใจได้ตามสมควร และหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบมีหน้าที่จัดหาข้อมูลข่าวสารนั้นให้แก่ผู้ขอภายในเวลาอันสมควร จะเห็นได้ว่า รูปแบบการจัดหาข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนตามวิธีนี้มีลักษณะเป็นการจัดหาข้อมูลข่าวสารให้แก่ผู้ขอเป็นรายกรณี และมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละคน จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นการจัดหาข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนเป็นการเฉพาะราย ข้อมูลข่าวสารของราชการที่ประชาชนยื่นคำขอเป็นการเฉพาะรายนี้ ไม่มีข้อจำกัดในเรื่อง

^{๓๔} โปรดดูรายละเอียดของข้อมูลข่าวสารที่เปิดเผยไม่ได้ในข้อ ๓.๒ ขอบเขตของการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ หน้า ๒๐.

^{๓๕} มาตรา ๙ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๓๖} พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

มาตรา ๒๖ ข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐไม่ประสงค์จะเก็บรักษาหรือมีอายุครบกำหนดตามวรรคสองนับแต่วันที่เสร็จสิ้นการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารนั้น ให้หน่วยงานของรัฐส่งมอบให้แก่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากรหรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา เพื่อคัดเลือกไว้ให้ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้า

ฯลฯ

ฯลฯ

^{๓๗} มาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

ที่จะขอว่าจะขอในเรื่องอะไร ดังนั้น หากไม่เข้าข่ายยกเว้นที่ไม่ต้องเปิดเผยตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว ก็ถือเป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐที่จะต้องจัดทำให้ทั้งสิ้น

ในกรณีที่ผู้ขอมีคำขอโดยระบุข้อมูลข่าวสารที่ต้องการในลักษณะที่เข้าใจได้ตามสมควรแล้ว หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบมีหน้าที่จัดหาข้อมูลข่าวสารนั้นให้แก่ผู้ขอภายในเวลาอันสมควร เว้นแต่ผู้นั้นขอจำนวนมากหรือบ่อยครั้งโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หน่วยงานของรัฐอาจปฏิเสธไม่จัดหาข้อมูลข่าวสารให้ตามความต้องการของผู้นั้นได้ เพราะผู้นั้นร้องขอเกินที่จะได้ข้อมูลข่าวสารตามสิทธิได้รัฐ^{๑๘} และการที่กฎหมายกำหนดไว้ในลักษณะดังกล่าวเพื่อป้องกันไม่ให้เอกชนใช้สิทธิเกินสมควรหรือโดยไม่สุจริต เพื่อก่อกวนการทำงานหรือทำให้เป็นภาระแก่หน่วยงานของรัฐมากเกินไป^{๑๙}

ส่วนกรณีที่หน่วยงานของรัฐปฏิเสธไม่จัดหาข้อมูลข่าวสารให้ตามความต้องการของผู้ขอข้อมูลข่าวสารเนื่องจากคำขอระบุข้อมูลข่าวสารที่ต้องการในลักษณะที่ไม่อาจเข้าใจได้ ฝ่ายผู้ขอมีสิทธิร้องเรียนต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการให้ทบทวนได้ว่าการระบุลักษณะของข้อมูลข่าวสารนั้นไม่สามารถเข้าใจได้จริงหรือไม่

ในกรณีที่ข้อมูลข่าวสารของราชการมีสภาพที่อาจบอบสลายง่าย หน่วยงานของรัฐจะขอขยายเวลาในการจัดหาให้หรือจะจัดทำสำเนาให้ในสภาพอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่ข้อมูลข่าวสารนั้นก็ได้ นอกจากนี้ ข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐจัดหาให้ต้องเป็นข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่แล้วในสภาพที่พร้อมจะให้ได้ มิใช่เป็นการต้องไปจัดทำ วิเคราะห์ จำแนก รวบรวม หรือจัดให้มีขึ้นใหม่ เว้นแต่เป็นการแปรสภาพเป็นเอกสารจากข้อมูลข่าวสารที่บันทึกไว้ในระบบการบันทึกภาพหรือเสียง ระบบคอมพิวเตอร์ หรือระบบอื่นใด ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการกำหนด แต่ถ้าหน่วยงานของรัฐเห็นว่ากรณีที่ขอนั้นไม่ใช่การแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้า และเป็นเรื่องที่จะต้องปกป้องสิทธิเสรีภาพสำหรับผู้นั้นหรือเป็นเรื่องที่จะเป็นประโยชน์แก่สาธารณะ หน่วยงานของรัฐจะจัดหาข้อมูลข่าวสารนั้นให้ก็ได้ และหน่วยงานของรัฐสามารถที่จะจัดให้มีข้อมูลข่าวสารของราชการใดขึ้นใหม่ให้แก่ผู้ร้องขอได้ หากเป็นการสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ตามปกติของหน่วยงานของรัฐนั้นอยู่แล้ว

^{๑๘} อ้างแล้วเชิงอรรถที่ ๑๘, หน้า ๑๔.

^{๑๙} อ้างแล้วเชิงอรรถที่ ๑๗, หน้า ๔๙.

๓.๑.๓.๒ ผู้มีสิทธิตรวจดู

ผู้มีสิทธิตรวจดูข้อมูลข่าวสารของราชการนั้น มีหลักเกณฑ์และเงื่อนไข เช่นเดียวกับผู้มีสิทธิตรวจดูข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดไว้ให้ประชาชนตรวจดูได้^{๔๐}

๓.๑.๓.๓ ข้อมูลข่าวสารส่วนที่เปิดเผยไม่ได้

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการปกปิดข้อมูลข่าวสารส่วนที่ต้องห้ามมิให้เปิดเผยมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเช่นเดียวกับข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐต้องจัดไว้ให้ประชาชนตรวจดูได้^{๔๑}

๓.๑.๔ เอกสารประวัติศาสตร์^{๔๒}

โดยหลักแล้วข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐไม่ประสงค์จะเก็บรักษา หรือมีอายุครบกำหนดเวลาต้องส่งข้อมูลข่าวสารของราชการตามมาตรา ๒๖ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติ ข้อมูลข่าวสารของราชการฯ นับแต่วันที่เสร็จสิ้นการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารนั้น หน่วยงานของรัฐต้องส่งมอบ ให้แก่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา (ปัจจุบันยังไม่มีการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดหน่วยงานอื่นของรัฐตามบทบัญญัตินี้) เพื่อคัดเลือกไว้ ให้ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้า ซึ่งคณะรัฐมนตรีอาจออกระเบียบกำหนดให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ ของรัฐทำลายข้อมูลข่าวสารของราชการได้โดยไม่ต้องเก็บรักษา

กำหนดเวลาที่ต้องส่งมอบข้อมูลข่าวสารของราชการให้แก่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา แยกประเภทได้ดังนี้

(๑) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์^{๔๓} เมื่อครบเจ็ดสิบห้าปีนับแต่วันที่เสร็จสิ้นการจัดให้มีข้อมูลข่าวสาร

(๒) ข้อมูลข่าวสารของราชการดังต่อไปนี้^{๔๔} เมื่อครบยี่สิบปีนับแต่วันที่เสร็จสิ้นการจัดให้มีข้อมูลข่าวสาร

(๒.๑) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และความมั่นคงในทางเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ

^{๔๐} มาตรา ๑๑ วรรคห้า ประกอบกับมาตรา ๙ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๔๑} มาตรา ๑๑ วรรคห้า ประกอบกับมาตรา ๙ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๔๒} มาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๔๓} มาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๔๔} มาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

(๒.๒) การเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการฟ้องคดี การป้องกัน การปราบปราม การทดสอบ การตรวจสอบ หรือการรู้แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารหรือไม่ก็ตาม

(๒.๓) ความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใด แต่ทั้งนี้ ไม่รวมถึงรายงานทางวิชาการ รายงานข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการทำความเข้าใจหรือคำแนะนำภายในดังกล่าว

(๒.๔) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใด

(๒.๕) รายงานการแพทย์หรือข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร

(๒.๖) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีกฎหมายคุ้มครองมิให้เปิดเผย หรือข้อมูลข่าวสารที่มีผู้ให้มาโดยไม่ประสงค์ให้ทางราชการนำไปเปิดเผยต่อผู้อื่น

(๒.๗) กรณีอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ซึ่งขณะนี้ยังไม่มี การตราพระราชกฤษฎีกากำหนดประเภทของข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมแต่อย่างใด

ข้อมูลข่าวสารตาม (๒.๑) – (๒.๗) เป็นข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีดุลพินิจที่จะให้เปิดเผยหรือไม่ก็ได้

กำหนดเวลาเจ็ดสิบห้าปีและยี่สิบปีตามที่กล่าวไว้ (๑) และ (๒) อาจขยายออกไปได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(ก) หน่วยงานของรัฐเห็นว่า ยังจำเป็นต้องเก็บรักษาข้อมูลข่าวสารของราชการไว้เองเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย โดยต้องจัดเก็บและจัดให้ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้าตามที่จะตกลงกับ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

(ข) หน่วยงานของรัฐเห็นว่า ข้อมูลข่าวสารของราชการนั้น ยังไม่ควรเปิดเผยโดยมีคำสั่งขยายเวลากำกับไว้เป็นการเฉพาะราย คำสั่งการขยายเวลานั้นให้กำหนดระยะเวลาไว้ด้วย แต่จะกำหนดเกินคราวละห้าปีไม่ได้

อนึ่ง การตรวจสอบหรือทบทวนมิให้มีการขยายเวลาไม่เปิดเผยจนเกินความจำเป็นเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง^{๔๕}

^{๔๕} กฎกระทรวง ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ กำหนดผู้มีอำนาจพิจารณาให้ความเห็นกรณีที่หน่วยงานของรัฐเจ้าของข้อมูลข่าวสารขอขยายระยะเวลาไม่เปิดเผยข้อมูลตามมาตรา ๒๖ วรรคสอง

๓.๒ ขอบเขตของการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ

หลักการสำคัญของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ประการหนึ่งคือ “เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น” ดังนั้น โดยหลักแล้วหน่วยงานของรัฐจึงมีหน้าที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของตน หากหน่วยงานของรัฐประสงค์จะปฏิเสธไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบ หน่วยงานของรัฐจะต้องให้เหตุผล และเหตุผลดังกล่าวต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด โดยข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในหลักเกณฑ์ไม่ต้องเปิดเผยมี ๒ กรณี คือ

๓.๒.๑ ข้อมูลข่าวสารที่เปิดเผยไม่ได้โดยเด็ดขาด ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารของราชการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์^{๔๖}

๓.๒.๒ ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ภายใต้ดุลพินิจของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะมีคำสั่งไม่ให้เปิดเผยก็ได้ โดยคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน ซึ่งได้แก่ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีลักษณะดังต่อไปนี้^{๔๗}

(๑) ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ ได้แก่

(๑.๑) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และความมั่นคงในทางเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ

(๑.๒) การเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการฟ้องคดี การป้องกัน การปราบปราม การทดสอบ การตรวจสอบ หรือการรู้แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารหรือไม่ก็ตาม

(๑.๓) ความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใด แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงรายงานทางวิชาการ รายงานข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการทำความเห็นหรือคำแนะนำภายในดังกล่าว

(๒) ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ของเอกชน ได้แก่

(๒.๑) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใด

(๒.๒) รายงานการแพทย์หรือข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร

(๒.๓) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีกฎหมายคุ้มครองมิให้เปิดเผย หรือข้อมูลข่าวสารที่มีผู้ให้มาโดยไม่ประสงค์ให้ทางราชการนำไปเปิดเผยต่อผู้อื่น

^{๔๖} มาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๔๗} มาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

อนึ่ง คำสั่งไม่ให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการในกรณีนี้ หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจกำหนดเงื่อนไขอย่างใดก็ได้ แต่ต้องระบุด้วยว่าที่เปิดเผยไม่ได้นั้น เพราะเป็นข้อมูลข่าวสารประเภทใดและเพราะเหตุใด และให้ถือว่าการมีคำสั่งไม่ให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการดังกล่าว เป็นดุลพินิจโดยเฉพาะของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามลำดับสายการบังคับบัญชา แต่อย่างไรก็ดี ผู้ขอมีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งไม่ให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการตามมาตรา ๑๔ หรือมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ

ตัวอย่างคำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

- การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการซื้อขายข้าวระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (เกาหลีเหนือ) คณะกรรมการวินิจฉัยฯ เห็นว่า สัญญาซื้อขายในกรณีนี้เป็นสัญญาระหว่างรัฐต่อรัฐซึ่งมีผลเกี่ยวข้องกับประโยชน์ของชาติและสาธารณะ และเกี่ยวพันถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และเงื่อนไขของสัญญามีความเกี่ยวข้องถึงผลประโยชน์ของชาติโดยตรงในการขายข้าวให้ต่างประเทศ และมีข้อมูลรายละเอียดในสัญญาและการบังคับตามสัญญา ซึ่งเป็นความลับทางการค้าของประเทศที่หากเปิดเผยแล้วจะเกิดผลเสียหายต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชาติได้ จึงเป็นกรณี que เข้าข้อยกเว้นตามมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง (๑) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ^{๔๔}

- การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของแพทยสภาเกี่ยวกับการดำเนินการเรื่องร้องเรียนกรณีการซื้อขายอวัยวะ เพื่อปลูกถ่ายให้กับผู้ป่วยในโรงพยาบาลวชิรปราการ คณะกรรมการวินิจฉัยฯ เห็นว่า ข้อมูลตามคำอุทธรณ์ เป็นการดำเนินการในเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการซื้อขายอวัยวะเพื่อปลูกถ่ายให้กับผู้ป่วยในโรงพยาบาลวชิรปราการ เป็นเรื่องที่ทำให้ผู้อุทธรณ์ถูกลงโทษจากแพทยสภา ผู้อุทธรณ์จึงมีสิทธิขอข้อมูลข่าวสารดังกล่าวเพื่อนำไปประกอบการใช้สิทธิตามกฎหมายได้ แต่หากแพทยสภาพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อมูลข่าวสารส่วนใด ถ้าเปิดเผยแล้วจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพหรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ หรือจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใด รวมทั้งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควรตามมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง (๒) (๔) และ (๕) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ แพทยสภาสามารถใช้ดุลพินิจไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนนั้นได้ คณะกรรมการวินิจฉัยฯ มีมติให้แพทยสภาเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับรายงานการประชุมของคณะอนุกรรมการสอบสวนชุดเฉพาะกิจดำเนินการสอบสวนกรณีการปลูกถ่ายไตของโรงพยาบาลวชิรปราการ รายงานการประชุมของแพทยสภา คำชี้แจงและ

^{๔๔} คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สาขาต่างประเทศและความมั่นคงของประเทศ ที่ ตม ๑/๒๕๔๖

บันทึกคำให้การของผู้ถูกกล่าวโทษ โดยแพทย์สภาอาจใช้ดุลพินิจลบหรือปกปิดชื่อและส่วนที่จะทำให้รู้ว่าผู้ใดเป็นผู้ให้ถ้อยคำและการให้ปากคำที่พาดพิงถึงกันในการสอบสวนดังกล่าวได้^{๔๙}

- การเปิดเผยข้อมูลทะเบียนบ้านเพื่อตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละรายว่า มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปีนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้งหรือไม่ คณะกรรมการวินิจฉัย เห็นว่า การเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวไม่น่าจะเป็นการรुकล้ำสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควรตามมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง (๕) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ แต่ให้เปิดเผยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งเท่านั้น^{๕๐}

- การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลการพิจารณาการประกวดราคาและการเสนอราคาด้านเทคนิค (หนังสืออนุมัติให้ใช้ที่ดินและหนังสือรับรองผลงาน) คณะกรรมการวินิจฉัย เห็นว่า ข้อมูลข่าวสารดังกล่าวมีข้อมูลที่หากผู้อื่นหรือบริษัทคู่แข่งทางการค้าได้รู้อาจนำไปใช้ในทางที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อบริษัทยูโรเวสต์ เอ็นจิเนียริง จำกัด ได้ และข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลของบริษัทยูโรเวสต์ เอ็นจิเนียริง จำกัด ให้แก่หน่วยงานของรัฐโดยไม่ประสงค์ที่จะให้หน่วยงานของรัฐนำไปเปิดเผยต่อผู้อื่นตามมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง (๖) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ประกอบกับการพิจารณาผลการประกวดราคากรณีนี้ยังไม่เป็นที่สิ้นสุดตามกระบวนการพิจารณาผลการประกวดราคา การเปิดเผยข้อมูลอาจจะมีผลกระทบต่อประโยชน์ได้เสียของบริษัทยูโรเวสต์ เอ็นจิเนียริง จำกัด ได้ จึงมีมติไม่ให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าว^{๕๑}

๓.๓ ความคุ้มกันเจ้าหน้าที่ของรัฐ

การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารใดแม้จะเข้าข่ายต้องมีความผิดตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ก็ไม่ต้องรับผิดชอบ หากได้กระทำไปโดยสุจริต ในกรณีดังต่อไปนี้^{๕๒}

๓.๓.๑ กรณีข้อมูลข่าวสารตามมาตรา ๑๕ ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ดำเนินการโดยถูกต้องตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนดว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ ซึ่งในขณะนี้คณะรัฐมนตรีได้ออกระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ. ๒๕๔๔ มาใช้บังคับแล้ว

^{๔๙} คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สาขาการแพทย์และสาธารณสุข ที่ พส ๒/๒๕๔๓

^{๕๐} คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สาขาสังคม การบริหารราชการแผ่นดินและการบังคับใช้กฎหมาย ที่ สค ๕๒/๒๕๔๗

^{๕๑} คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรมและการเกษตร ที่ วท ๓/๒๕๔๕

^{๕๒} มาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

๓.๓.๒ กรณีข้อมูลข่าวสารตามมาตรา ๑๕ ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับตามที่กำหนดในกฎกระทรวง^{๕๓} มีคำสั่งให้เปิดเผยเป็นการทั่วไปหรือเฉพาะแก่บุคคลใดเพื่อประโยชน์อันสำคัญยิ่งกว่าที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ หรือชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรือประโยชน์อื่นของบุคคล และคำสั่งนั้นได้กระทำโดยสมควรแก่เหตุ ในการนี้ จะมีการกำหนดข้อจำกัดหรือเงื่อนไขในการใช้ข้อมูลข่าวสารนั้นตามความเหมาะสมก็ได้

๔. ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล

๔.๑ ผู้มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง

การคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่ระบุไว้ในเหตุผลของการประกาศใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ และถือได้ว่าเป็นการรับรองคุ้มครองสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว กรณีที่จะมีการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายอันเป็นการละเมิดหรือกระทบสิทธิส่วนบุคคลในครอบครัวตามมาตรา ๓๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่ง “บุคคล” ที่ได้รับความคุ้มครองเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ หมายความว่า บุคคลธรรมดาที่มีสัญชาติไทยและบุคคลธรรมดาที่ไม่มีสัญชาติไทยแต่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย^{๕๔}

๔.๒ หน้าที่ของหน่วยงานของรัฐในการคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล

หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล ดังนี้^{๕๕}

๔.๒.๑ ต้องจัดให้มีระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลเพียงพอที่เกี่ยวข้องและจำเป็นเพื่อการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์เท่านั้น และยกเลิกการจัดให้มีระบบดังกล่าวเมื่อหมดความจำเป็น

๔.๒.๒ พยายามเก็บข้อมูลข่าวสารโดยตรงจากเจ้าของข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่จะกระทบถึงประโยชน์ได้เสียโดยตรงของบุคคลนั้น โดยในการจัดเก็บจากเจ้าของข้อมูลหน่วยงานของรัฐต้องแจ้งให้ผู้นั้นทราบถึงวัตถุประสงค์ที่จะนำข้อมูลมาใช้ ลักษณะการใช้ข้อมูลตามปกติ และต้องแจ้งให้ทราบด้วยว่าการขอข้อมูลข่าวสารนั้นเป็นการบังคับหรือไม่^{๕๖} เพื่อให้เจ้าของข้อมูลจะได้

^{๕๓} กฎกระทรวง ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ออกตามความในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๕๔} มาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๕๕} มาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๕๖} มาตรา ๒๓ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

ทราบถึงผลกระทบจากการให้ข้อมูลข่าวสารและขอบเขตที่จะนำข้อมูลข่าวสารนั้นไปใช้ และให้เจ้าของข้อมูลมีอิสระที่จะตัดสินใจว่าควรให้ข้อมูลข่าวสารหรือไม่

๔.๒.๓ จัดให้มีการพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาและตรวจสอบแก้ไขให้ถูกต้องอยู่เสมอเกี่ยวกับสิ่งดังต่อไปนี้

- ก. ประเภทของบุคคลที่มีการเก็บข้อมูลไว้
- ข. ประเภทของระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล
- ค. ลักษณะการใช้ข้อมูลตามปกติ
- ง. วิธีการขอตรวจดูข้อมูลข่าวสารของเจ้าของข้อมูล
- จ. วิธีการขอให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูล
- ฉ. แหล่งที่มาของข้อมูล

การนำลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาตามมาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง (๓) มีข้อยกเว้นสำหรับสำนักข่าวกรองแห่งชาติ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ และหน่วยงานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง^{๕๗} ที่อาจออกระเบียบโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่มีให้นำบัญญัติมาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง (๓) มาใช้บังคับกับข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความควบคุมดูแลของหน่วยงานดังกล่าวได้^{๕๘} ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้มีภารกิจเกี่ยวกับราชการลับ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลให้สาธารณชนรู้จึงอาจเป็นอุปสรรคร้ายแรงต่อการดำเนินการของหน่วยงานดังกล่าว

๔.๒.๔ ตรวจสอบแก้ไขข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลในความรับผิดชอบให้ถูกต้องอยู่เสมอ

๔.๒.๕ จัดระบบรักษาความปลอดภัยให้แก่ระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลตามความเหมาะสมเพื่อป้องกันมิให้มีการนำไปใช้โดยไม่เหมาะสมหรือเป็นผลร้ายต่อเจ้าของข้อมูล

๔.๓ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล

ในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลซึ่งถือหลักว่า “ปกปิดเป็นหลัก เปิดเผยเป็นข้อยกเว้น” นั้น อาจแยกพิจารณาได้ ๒ กรณี คือ

^{๕๗} กฎกระทรวง กำหนดหน่วยงานของรัฐที่ไม่ต้องนำประเภทข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลไปลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ พ.ศ. ๒๕๔๖ ลงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ กำหนดให้ศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม เป็นหน่วยงานของรัฐที่อาจออกระเบียบโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่มีให้นำมาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง (๓) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ มาใช้บังคับกับข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความควบคุมดูแลของศูนย์รักษาความปลอดภัยได้

^{๕๘} มาตรา ๒๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

กรณีที่ ๑ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะตัวของผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะได้รู้ถึงข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน และเมื่อบุคคลนั้นมีคำขอเป็นหนังสือ หน่วยงานของรัฐที่ควบคุมดูแลข้อมูลข่าวสารนั้นจะต้องให้บุคคลนั้นหรือผู้กระทำการแทนบุคคลนั้นได้ตรวจดูหรือได้รับสำเนาข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลนั้น^{๕๙}

กรณีที่ ๒ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลของผู้ซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร (บุคคลที่สาม) มีเงื่อนไข ดังนี้

(๑) หน่วยงานของรัฐจะเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความควบคุมดูแลของตนต่อหน่วยงานของรัฐแห่งอื่นหรือผู้อื่น โดยปราศจากความยินยอมเป็นหนังสือของเจ้าของข้อมูลที่ให้ไว้ล่วงหน้าหรือในขณะนั้นมีได้^{๖๐}

(๒) หากเจ้าหน้าที่ของรัฐเห็นว่า การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการใด อาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของผู้ใด ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐแจ้งให้ผู้นั้นเสนอคำคัดค้านภายในเวลาที่กำหนด แต่ต้องให้เวลาอันสมควรที่ผู้นั้นอาจเสนอคำคัดค้านได้ ซึ่งต้องไม่น้อยกว่าสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง^{๖๑}

โดยหลักแล้วหน่วยงานของรัฐจะเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความควบคุมดูแลของตนต่อหน่วยงานของรัฐแห่งอื่นหรือผู้อื่นโดยปราศจากความยินยอมของเจ้าของข้อมูลที่ให้ไว้ล่วงหน้าหรือในขณะนั้นมีได้ แต่อย่างไรก็ตาม การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เป็นเจ้าของข้อมูลก่อนมีข้อยกเว้นในกรณีดังต่อไปนี้^{๖๒}

(๑) เป็นการเปิดเผยต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานของตนเพื่อการนำไปใช้ตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐแห่งนั้น

(๒) เป็นการให้ข้อมูลตามปกติภายในวัตถุประสงค์ของการจัดให้มีระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลนั้น

(๓) เป็นการเปิดเผยต่อหน่วยงานของรัฐที่ทำงานด้านการวางแผน หรือการสถิติ หรือสำมะโนต่างๆ ซึ่งมีหน้าที่ต้องรักษาข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลไว้ไม่ให้เปิดเผยต่อไปยังผู้อื่น

(๔) เป็นการให้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัย โดยไม่ระบุชื่อหรือส่วนที่ทำให้รู้ว่าเป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับบุคคลใด

^{๕๙} มาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๖๐} มาตรา ๒๔ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๖๑} มาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๖๒} มาตรา ๒๔ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

(๕) เป็นการเปิดเผยต่อหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา เพื่อการตรวจดูคุณค่าในการเก็บรักษา

(๖) เป็นการเปิดเผยต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อการป้องกันการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย การสืบสวน การสอบสวน หรือการฟ้องคดี ไม่ว่าจะคดีประเภทใดก็ตาม

(๗) เป็นการให้ซึ่งจำเป็น เพื่อการป้องกันหรือระงับอันตรายต่อชีวิตหรือสุขภาพของบุคคล

(๘) เป็นการเปิดเผยต่อศาล และเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐหรือบุคคลที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะขอข้อเท็จจริงดังกล่าว

(๙) กรณีอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

กรณีต่างๆ ที่กฎหมายบัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้ล้วนแต่เป็นกรณีที่มีความสำคัญ เช่น เป็นการรักษาประโยชน์สาธารณะ หรือเป็นการรักษาสุขภาพหรือชีวิตของบุคคล ฯลฯ และแม้ว่ากฎหมายจะอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลดังกล่าวได้ แต่การเปิดเผยดังกล่าวก็ต้องคำนึงถึงการคุ้มครองประโยชน์ส่วนบุคคลด้วย กล่าวคือ จะต้องทำให้มีผลกระทบกระเทือนอันเกิดจากการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวแก่บุคคลให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ตามหลักความได้สัดส่วน

๔.๔ การขอแก้ไขข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล^{๖๓}

ในกรณีที่บุคคลใดเห็นว่าข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตนส่วนใดไม่ถูกต้องตามที่ เป็นจริง บุคคลนั้นมีสิทธิยื่นคำขอเป็นหนังสือให้หน่วยงานของรัฐที่ควบคุมดูแลข้อมูลข่าวสารแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารส่วนนั้นได้ ซึ่งหน่วยงานของรัฐจะต้องพิจารณาคำขอดังกล่าว และแจ้งให้บุคคลนั้นทราบโดยไม่ชักช้า หากหน่วยงานของรัฐไม่แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารให้ตรงตามที่มีคำขอ บุคคลผู้ยื่นมีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภายใน สามสิบวันนับแต่วันได้รับแจ้งคำสั่งไม่ยินยอมแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสาร โดยยื่นคำอุทธรณ์ ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร นอกจากนี้ เจ้าของข้อมูลมีสิทธิร้องขอให้หน่วยงานของรัฐหมายเหตุคำขอของตนแนบไว้กับข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ด้วย

^{๖๓} มาตรา ๒๕ วรรคสามและวรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

๕. สิทธิของประชาชนตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ

๕.๑ สิทธิได้รับคำปรึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ (มาตรา ๖)

๕.๒ สิทธิในการเข้าตรวจดู คั่นคว้า ยื่นคำขอให้หน่วยงานของรัฐจัดหาข้อมูลข่าวสาร ขอสำเนา หรือการรับรองสำเนาถูกต้องจากหน่วยงานของรัฐ (มาตรา ๙ มาตรา ๑๑ และมาตรา ๒๖)

๕.๓ สิทธิคัดค้านการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการที่อาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของตน (มาตรา ๑๗)

๕.๔ สิทธิในการขอตรวจดูหรือขอสำเนาข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตนเอง สิทธิยื่นคำขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตนในส่วนที่เห็นว่าเป็นจริง (มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม)

๕.๕ สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองมิให้มีการนำข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่หน่วยงานของรัฐเก็บรวบรวมไปใช้อย่างไม่เหมาะสมหรือเป็นผลร้ายต่อเจ้าของข้อมูล โดยบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลมีสิทธิที่จะได้รับแจ้งถึงวัตถุประสงค์ของการจัดเก็บข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลว่าจะนำข้อมูลไปใช้ในเรื่องใดหรือกรณีใด ลักษณะการใช้ข้อมูลตามปกติ และมีสิทธิที่จะได้รับทราบว่าการณีที่ขอข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานของรัฐนั้น เป็นกรณีที่มีกฎหมายบังคับให้ต้องให้ข้อมูลหรือเป็นกรณีที่สามารถให้ได้โดยความสมัครใจ (มาตรา ๒๓ วรรคสอง) และในกรณีที่หน่วยงานของรัฐจะเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลของบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่ไม่อยู่ในข้อยกเว้นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ตามมาตรา ๒๔ หน่วยงานของรัฐจะต้องขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลก่อน

๕.๖ สิทธิร้องเรียนต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐมีพฤติการณ์ดังต่อไปนี้

- ไม่นำข้อมูลข่าวสารตามมาตรา ๗ ไปลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา
- ไม่จัดข้อมูลข่าวสารไว้ให้ประชาชนตรวจดูตามมาตรา ๙
- ไม่ดำเนินการจัดทำสำเนาข้อมูลข่าวสารหรือสำเนาที่มีคำรับรองถูกต้องของข้อมูลข่าวสารให้ตามคำขอตามมาตรา ๙
- ไม่ดำเนินการจัดหาข้อมูลข่าวสารให้แก่ผู้ยื่นคำขอตรวจดูข้อมูลข่าวสารของราชการตามมาตรา ๑๑
- ปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าหรือไม่ให้บริการข้อมูลข่าวสารตามมาตรา ๑๓
- ไม่ได้รับความสะดวกในการใช้สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารโดยไม่มีเหตุอันสมควร
- หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ เช่น ไม่ให้คำแนะนำที่ถูกต้องหรือไม่ส่งคำขอให้หน่วยงานผู้จัดทำข้อมูลข่าวสาร

พิจารณาตามมาตรา ๑๒, เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่แจ้งให้ผู้มีประโยชน์ได้เสียเสนอคำคัดค้านการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการตามมาตรา ๑๗, ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการจัดระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลตามมาตรา ๒๓, เปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลโดยปราศจากความยินยอมเป็นหนังสือของเจ้าของข้อมูลตามมาตรา ๒๔, กรณีกระทบกระเทือนสิทธิของเจ้าของข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลโดยฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๒๕ (ยกเว้นกรณีตามมาตรา ๒๕ วรรคสี่), กรณีไม่ส่งมอบข้อมูลข่าวสารประวัติศาสตร์ให้กับหอจดหมายเหตุเพื่อคัดเลือกไว้ให้ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้าตามมาตรา ๒๖ เป็นต้น

ในกรณีที่มีการร้องเรียนต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับคำร้องเรียน ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นให้ขยายเวลาออกไปได้ แต่ต้องแสดงเหตุผลและรวมเวลาทั้งหมดแล้วต้องไม่เกิน ๖๐ วัน^{๖๔}

๕.๗ **สิทธิในการอุทธรณ์** คำสั่งต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาขาต่าง ๆ โดยสิทธิอุทธรณ์ของประชาชน มีดังนี้

- สิทธิอุทธรณ์คำสั่งไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการตามมาตรา ๑๔ หรือมาตรา ๑๕ ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร (มาตรา ๑๘)

- สิทธิอุทธรณ์คำสั่งไม่รับฟังคำคัดค้านมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของผู้มีประโยชน์ได้เสียตามมาตรา ๑๗ ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งไม่รับฟังคำคัดค้านของหน่วยงานของรัฐ (มาตรา ๑๘)

อนึ่ง คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารมีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับระยะเวลายื่นอุทธรณ์ตามมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ว่า แม้ว่าผู้อุทธรณ์จะขอข้อมูลข่าวสารเกินกำหนดเวลา ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งตามมาตรา ๑๘ ดังกล่าว แต่พระราชบัญญัติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลักในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและความโปร่งใสของหน่วยงานของรัฐ กฎหมายไม่ได้จำกัดสิทธิไม่ให้มีการร้องขอข้อมูลใหม่ในกรณีที่ผู้ร้องขอข้อมูลได้ถูกปฏิเสธจากหน่วยงานและไม่ได้อุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาในการร้องขอข้อมูลเดิมที่ตนไม่ได้ใช้สิทธิอุทธรณ์นั้นใหม่อีก ระยะเวลาอุทธรณ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๘ ดังกล่าว เป็นเพียงการกำหนดระยะเวลาเพื่อให้เกิดความชัดเจนในขั้นตอนการปฏิบัติงานเท่านั้น ไม่ใช่ระยะเวลาที่จะจำกัดสิทธิผู้ร้องขอข้อมูลข่าวสารไม่ให้กลับไปร้องขอข้อมูลเดิมอีก อันเป็นเหตุให้คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารไม่สามารถพิจารณาเรื่องนั้นได้อีก ดังนั้น คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารจึงมีดุลพินิจ

^{๖๔} มาตรา ๑๓ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

ที่จะพิจารณารับเรื่องที่ถูกอุทธรณ์เกินกำหนดระยะเวลาตามมาตรา ๑๘ ไปได้ (คำวินิจฉัยฯ ที่ สค ๔๙/๒๕๔๗)

- สิทธิอุทธรณ์กรณีที่หน่วยงานของรัฐมีคำสั่งไม่แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลให้ตรงตามคำขอ เมื่อบุคคลใดเห็นว่าข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน ซึ่งหน่วยงานของรัฐจัดเก็บไว้ไม่ถูกต้องตามที่แท้จริง และได้ยื่นคำขอเป็นหนังสือให้หน่วยงานของรัฐเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อมูลภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันได้รับแจ้งคำสั่งไม่ยินยอมแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสาร (มาตรา ๒๕ วรรคสี่)

ในการใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารนั้น ผู้อุทธรณ์ต้องยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการและคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการจะพิจารณาว่าจะส่งคำอุทธรณ์ให้คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาขาใด โดยคำนึงถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลแต่ละสาขา ภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการได้รับคำอุทธรณ์^๕ และคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารจะต้องพิจารณาอุทธรณ์ให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับคำอุทธรณ์ แต่ในกรณีมีเหตุจำเป็นอาจขยายเวลาพิจารณาออกไปได้ แต่ต้องแสดงเหตุผลและเวลาทั้งหมดแล้วต้องไม่เกิน ๖๐ วัน^๖

๖. คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

๖.๑ องค์ประกอบของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการประกอบด้วยบุคคลจำนวน ๒๓ คน ดังนี้^๗

๖.๑.๑ กรรมการโดยตำแหน่ง จำนวน ๑๔ คน ได้แก่ รัฐมนตรี ซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงพาณิชย์ เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ

^๕ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^๖ มาตรา ๓๗ วรรคสาม ประกอบกับมาตรา ๑๓ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^๗ มาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

๖.๑.๒ **กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ** จำนวน ๙ คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจากภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรี โดยปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งข้าราชการของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งเป็นเลขานุการ และอีกสองคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ ๓ ปี นับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง และเมื่อครบวาระแล้วก็อาจได้รับการแต่งตั้งใหม่ได้^{๖๘} และนอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระแล้ว กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอาจพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) คณะรัฐมนตรีให้ออกเพราะมีความประพฤติเสื่อมเสีย บกพร่องหรือไม่สุจริตต่อหน้าที่หรือหย่อนความสามารถ

(๔) เป็นบุคคลล้มละลาย

(๕) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๖) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ^{๖๙}

๖.๒ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้^{๗๐}

๖.๒.๑ สอดส่องดูแลและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ

๖.๒.๒ ให้คำปรึกษาแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ ตามที่ได้รับคำขอ

๖.๒.๓ เสนอแนะในการตราพระราชกฤษฎีกาและการออกกฎกระทรวงหรือระเบียบของคณะรัฐมนตรีตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ

๖.๒.๔ พิจารณาและให้ความเห็นเรื่องร้องเรียนตามมาตรา ๑๓

๖.๒.๕ จัดทำรายงานเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ เสนอคณะรัฐมนตรีเป็นครั้งคราวตามความเหมาะสม แต่อย่างน้อยต้องจัดทำรายงานปีละหนึ่งครั้ง

^{๖๘} มาตรา ๒๙ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๖๙} มาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๗๐} มาตรา ๒๘ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

๖.๒.๖ ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ เช่น เรียกให้บุคคลมาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งวัตถุ เอกสารหรือพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาตาม มาตรา ๓๒ หรือเข้าดำเนินการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารของราชการที่หน่วยงานของรัฐปฏิเสธว่าไม่มี ข้อมูลข่าวสารตามที่เอกชนขอตามมาตรา ๓๓ หรือเสนอรายชื่อผู้ที่คณะรัฐมนตรีจะแต่งตั้งเป็นกรรมการ วินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามมาตรา ๓๕

๖.๒.๗ ดำเนินการเรื่องอื่นตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

๗. คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

๗.๑ องค์ประกอบของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ กำหนดให้มีคณะกรรมการวินิจฉัย การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารแยกตามสาขาต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งตามข้อเสนอของ คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ^{๗๑} โดยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร คณะหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยบุคคลตามความจำเป็น แต่ต้องไม่น้อยกว่าสามคน และให้ข้าราชการที่คณะ กรรมการแต่งตั้งปฏิบัติหน้าที่เป็นเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ^{๗๒}

ปัจจุบันมีการแต่งตั้งคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาขาต่าง ๆ แยกตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของข้อมูลข่าวสารของราชการ ดังนี้

- (๑) สาขาสังคม การบริหารราชการแผ่นดิน และการบังคับใช้กฎหมาย
- (๒) สาขาเศรษฐกิจและการคลังของประเทศ
- (๓) สาขาการแพทย์และสาธารณสุข
- (๔) สาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม และการเกษตร
- (๕) สาขาต่างประเทศและความมั่นคงของประเทศ

๗.๒ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้^{๗๓}

๗.๒.๑ อำนาจพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งไม่ให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามมาตรา ๑๔ หรือมาตรา ๑๕

๗.๒.๒ อำนาจพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งไม่รับฟังคำคัดค้านตามมาตรา ๑๗

^{๗๑} มาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๗๒} มาตรา ๓๖ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๗๓} มาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

๗.๒.๓ อำนาจพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งไม่แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลตามมาตรา ๒๕

๗.๓ สถานะของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

ตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ บัญญัติว่า “คณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท” หมายความว่า คณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายที่มีการจัดองค์กรและวิธีพิจารณาสำหรับการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งจากการพิจารณารูปแบบการจัดองค์กรและวิธีพิจารณาของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารแล้ว เห็นว่า คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารมีสถานะเป็นคณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาทตามบทนิยามในมาตรา ๓ ดังนี้^{๗๔}

๗.๓.๑ **เป็นคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย** กล่าวคือ คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นตามมาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ และ

๗.๓.๒ **เป็นคณะกรรมการที่มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดสิทธิหน้าที่ตามกฎหมาย** กล่าวคือ มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ในเรื่องต่าง ๆ ตามที่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ กำหนด และเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนในการขอให้เปิดเผย หรือไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ หรือขอให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล ทั้งนี้ ตามมาตรา ๑๔ มาตรา ๑๕ มาตรา ๑๗ และมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ และ

๗.๓.๓ **มีการจัดองค์กรและวิธีพิจารณาสำหรับวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิหน้าที่** กล่าวคือ คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารมีการจัดองค์กรคล้ายศาล โดยแต่งตั้งกรรมการจากผู้ทรงคุณวุฒิในภาคราชการหรือภาคเอกชนตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของข้อมูลข่าวสารของราชการ และมีการจัดเป็นหลายคณะคล้ายศาล โดยประกอบด้วยบุคคลตามความจำเป็น แต่ต้องไม่น้อยกว่าสามคน กรรมการมีความเป็นกลางและต้องไม่มีส่วนได้เสียในเรื่องที่วินิจฉัย โดยกฎหมายห้ามกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารซึ่งมาจากหน่วยงานของรัฐเข้าร่วมพิจารณาอุทธรณ์ที่เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานของรัฐแห่งนั้น

ในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารกำหนดโดยระเบียบคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ วิธีพิจารณาและองค์คณะในการพิจารณาและวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๒ (ซึ่งต่อไป

^{๗๔} สวัสดิการสำนักงานศาลปกครอง, บทสรุปสำหรับผู้บริหาร เรื่อง คดีปกครองเกี่ยวกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท, หน้า ๔๖ - ๕๗.

จะเรียกว่า “ระเบียบว่าด้วยวิธีพิจารณาฯ”) ระเบียบฉบับนี้มีหลักเกณฑ์บางประการคล้ายคลึงกับวิธีพิจารณาของศาล ดังนี้

(๑) หลักความไม่มีส่วนได้เสียและสิทธิในการคัดค้านกรรมการ ผู้อุทธรณ์มีสิทธิยื่นคำคัดค้านกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นหนังสือต่อหัวหน้าคณะพิจารณาคำอุทธรณ์นั้นภายในกำหนดสิบวันทำการนับแต่วันทราบเหตุคำคัดค้านนั้น แต่ต้องก่อนมีคำวินิจฉัย องค์คณะที่พิจารณาคำอุทธรณ์ต้องประชุมพิจารณาว่ามีเหตุตามที่คัดค้านหรือไม่ ถ้าเห็นว่ามีเหตุตามที่คัดค้านให้มีมติสั่งให้กรรมการที่ถูกคัดค้านหยุดการพิจารณา และให้ประธานกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของสาขามอบหมายกรรมการผู้อื่นในสาขานั้นทำหน้าที่แทน ในกรณีที่เป็นอย่างคณะพิเศษให้คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการปรับปรุงองค์คณะที่พิจารณาใหม่ แต่ในกรณีที่เห็นว่าไม่มีเหตุตามที่คัดค้าน ก็ให้กรรมการผู้อื่นทำการพิจารณาอุทธรณ์ต่อไป (ข้อ ๒๙ ของระเบียบว่าด้วยวิธีพิจารณาฯ)

(๒) องค์ประชุม การประชุมพิจารณาขององค์คณะที่พิจารณาอุทธรณ์ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการที่มีอยู่ แต่ต้องไม่น้อยกว่าสามคน จึงเป็นองค์ประชุม (ข้อ ๑๑ ของระเบียบว่าด้วยวิธีพิจารณาฯ)

(๓) หลักการรับฟังความทุกฝ่าย ระเบียบไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์นี้ไว้ชัดเจน แม้ว่าทางปฏิบัติคณะกรรมการจะได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ระเบียบได้กำหนดให้คณะกรรมการที่พิจารณานั้นอาจแจ้งให้บุคคลที่อาจได้รับผลกระทบกระเทือนสิทธิเข้ามาในการพิจารณาอุทธรณ์เรื่องนั้นก็ได้ (ข้อ ๒๑ ของระเบียบว่าด้วยวิธีพิจารณาฯ)

(๔) หลักให้เหตุผล คำวินิจฉัยอุทธรณ์ต้องประกอบด้วยข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และเหตุผลในการวินิจฉัย (ข้อ ๒๗ วรรคหนึ่ง ของระเบียบว่าด้วยวิธีพิจารณาฯ)

(๕) คำวินิจฉัยต้องลงชื่อกรรมการที่วินิจฉัย คำวินิจฉัยให้ทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อของกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นองค์คณะที่พิจารณาอุทธรณ์นั้น และหากมีความเห็นแย้ง ก็มีสิทธิทำความเห็นแย้งของตนรวมไว้ในคำวินิจฉัยได้ แต่การเขียนความเห็นแย้งต้องไม่เป็นการเปิดเผยความลับของราชการ (ข้อ ๒๘ ของระเบียบว่าด้วยวิธีพิจารณาฯ) เช่น กรณีที่กรรมการฝ่ายข้างน้อยทำความเห็นแย้งให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารรายงานการปฏิบัติราชการที่มีผลทำให้กรมมีคำสั่งให้ผู้ถูกราชการไปช่วยราชการที่จังหวัดอื่น ซึ่งคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารวินิจฉัยว่าไม่ต้องเปิดเผย เนื่องจากเป็นความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐ

(๖) การรักษาความลับในการลงมติวินิจฉัย ระเบียบไม่ได้กำหนดเรื่องนี้ไว้โดยเฉพาะ แต่ให้อำนาจประธานกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาขาทุกสาขาประชุมร่วมกันจัดให้มีระเบียบว่าด้วยการรักษาสำนวนของเรื่องที่พิจารณาเพื่อความสะดวกในการค้นหาและรักษาความลับมิให้รั่วไหล (ข้อ ๑๔ ของระเบียบว่าด้วยวิธีพิจารณาฯ)

(๗) หลักคำวินิจฉัยต้องเป็นที่ยุติและผูกมัดคู่กรณี (res judicata) คำวินิจฉัยของคณะกรรมการนี้เป็นที่สุด^{๗๕} กล่าวคือ เมื่อคณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาทได้วินิจฉัยแล้ว ย่อมมีผลให้ข้อพิพาทนั้นเป็นยุติตามที่ได้วินิจฉัยชี้ขาด เว้นแต่เป็นกรณีหรือเข้าเงื่อนไขที่กฎหมายให้อำนาจคณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาทหยิบยกเรื่องดังกล่าวขึ้นวินิจฉัยได้อีก ดังนั้น คณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาทไม่มีอำนาจหยิบยกข้อพิพาทนั้นขึ้นมาทบทวนได้ทุกเมื่อเหมือนกับคำสั่งทางปกครองทั่วไป^{๗๖} แต่ในทางปฏิบัติ คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเคยมีคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สาขาสังคม การบริหารราชการแผ่นดิน และการบังคับใช้กฎหมาย ที่ สค ๑/๒๕๔๑ วินิจฉัยกลับคำวินิจฉัยของตนเองโดยไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ เมื่อผู้อุทธรณ์ยื่นคำขอให้พิจารณาเรื่องดังกล่าวใหม่ โดยอ้างว่าในขณะนั้นยังไม่ระบียบว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ บัญญัติห้ามไว้ ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักการข้อนี้ ดังนั้น แม้ว่าจะระบียบจะไม่เขียนไว้ก็ตาม คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารก็ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์นี้ และการที่ระบียบไม่ได้กำหนดเรื่องนี้ไว้ก็ไม่ให้ผลให้คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารไม่เป็นคณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท

๘. สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการตั้งขึ้นตามมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ โดยจัดตั้งขึ้นในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

อำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

๘.๑ ปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานวิชาการและตุลาการให้แก่คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ และคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ

๘.๒ ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ และ

๘.๓ ให้คำปรึกษาแก่เอกชนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

^{๗๕} มาตรา ๓๗ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๗๖} อ้างแล้วเชิงอรรถที่ ๗๔, หน้า ๕๗.

๙. บทกำหนดโทษ

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ ได้บัญญัติในเรื่องบทกำหนดโทษไว้ดังนี้

๙.๑ ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการที่สั่งให้บุคคลใดมาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณาตามมาตรา ๓๒ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ^{๗๗}

๙.๒ ผู้ที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกำหนดตามมาตรา ๒๐ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ^{๗๘}

๑๐. การใช้สิทธิขอให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

ในกรณีที่ไม้อาจใช้สิทธิขอให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ ได้นั้น ผู้ที่ประสงค์จะขอตรวจดูข้อมูลข่าวสารของราชการอาจใช้สิทธิขอตรวจดูได้ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยมีหลักเกณฑ์การขอตรวจดูตามมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ ซึ่งบัญญัติว่า

“คูกรณีมีสิทธิขอตรวจดูเอกสารที่จำเป็นต้องรู้เพื่อการโต้แย้งหรือชี้แจงหรือป้องกันสิทธิของตนได้ แต่ถ้ายังไม่ได้ทำคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้น คูกรณีไม่มีสิทธิขอตรวจดูเอกสารอันเป็นต้นร่างคำวินิจฉัย การตรวจดูเอกสาร ค่าใช้จ่ายในการตรวจดูเอกสารหรือการจัดทำสำเนาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”

เนื่องจากในการพิจารณาทางปกครองของเจ้าหน้าที่ จะต้องให้โอกาสแก่คูกรณี^{๗๙} ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสีย ได้โต้แย้งหรือชี้แจงข้อเท็จจริง เพื่อสนับสนุนหรือหักล้างข้ออ้างหรือข้อเถียง พร้อมทั้งแสดงพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาทำคำสั่งทางปกครอง เพื่อป้องกันสิทธิของคูกรณี ดังนั้น ถ้ากรณีใดเป็นเรื่องที่คู่

^{๗๗} มาตรา ๔๐ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๗๘} มาตรา ๔๑ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๗๙} พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

มาตรา ๕ ในพระราชบัญญัตินี้

ฯลฯ

ฯลฯ

“คูกรณี” หมายความว่า ผู้ยื่นคำขอหรือผู้คัดค้านคำขอ ผู้อยู่ในบังคับหรือจะอยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครอง และผู้ซึ่งได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาทางปกครองเนื่องจากสิทธิของผู้นั้นจะถูกกระทบกระเทือนจากผลของคำสั่งทางปกครอง

กรณีจำเป็นต้องรู้เพื่อการโต้แย้ง หรือชี้แจง หรือป้องกันสิทธิของตนแล้ว ผู้นั้นอาจยื่นคำร้องไปยังเจ้าหน้าที่ผู้พิจารณาและทำคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้นเพื่อขอตรวจดูเอกสารที่จำเป็นดังกล่าวได้ โดยอาจทำเป็นคำขอด้วยวาจา หรือทำเป็นหนังสือ มายื่นด้วยตนเองต่อเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ผู้นั้นสังกัด หรือโดยส่งทางไปรษณีย์ โดยระบุเอกสารหรือลักษณะของเอกสารที่ต้องการจะตรวจดูตามข้อ ๒ ของกฎกระทรวง ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ

แต่ในการพิจารณาว่าเอกสารที่มีความจำเป็นต้องรู้เพื่อการโต้แย้งหรือชี้แจงหรือป้องกันสิทธิของตนตามมาตรา ๓๑ หรือไม่ นั้น จะต้องเป็นไปตามกระบวนการขั้นตอนของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ที่พิจารณาเรื่องดังกล่าว ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้พิจารณาและทำคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้น จะต้องพิจารณาถึงความจำเป็นในการขอตรวจดูเอกสารตามมาตรา ๒๙^{๙๐} แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ และในกรณีที่คำสั่งทางปกครองอาจกระทบถึงสิทธิของคู่กรณี เจ้าหน้าที่ต้องให้คู่กรณีมีโอกาสที่จะได้รับทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอและมีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน แต่ในกรณีดังต่อไปนี้ เจ้าหน้าที่ไม่จำเป็นต้องให้โอกาสคู่กรณีที่จะได้รับทราบข้อเท็จจริง เว้นแต่เจ้าหน้าที่จะเห็นสมควรปฏิบัติเป็นอย่างอื่น^{๙๑}

(๑) เมื่อมีความจำเป็นรีบด่วนหากปล่อยให้เนิ่นช้าไปจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือจะกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ

^{๙๐} พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

มาตรา ๒๙ เจ้าหน้าที่ต้องพิจารณาพยานหลักฐานที่ตนเห็นว่าจำเป็นแก่การพิสูจน์ข้อเท็จจริง ในการนี้ให้รวมถึงการดำเนินการดังต่อไปนี้

- (๑) แสวงหาพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง
- (๒) รับฟังพยานหลักฐาน คำชี้แจง หรือความเห็นของคู่กรณีหรือของพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่คู่กรณีกล่าวอ้าง เว้นแต่เจ้าหน้าที่เห็นว่าเป็นการกล่าวอ้างที่ไม่จำเป็น ฟุ่มเฟือยหรือเพื่อประวิงเวลา
- (๓) ขอข้อเท็จจริงหรือความเห็นจากคู่กรณี พยานบุคคล หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ
- (๔) ขอให้ผู้ครอบครองเอกสารส่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- (๕) ออกไปตรวจสอบสถานที่

คู่กรณีต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง และมีหน้าที่แจ้งพยานหลักฐานที่ตนทราบแก่เจ้าหน้าที่

พยานหรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่เจ้าหน้าที่เรียกมาให้ถ้อยคำหรือให้ความเห็นมีสิทธิได้รับค่าบวการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

^{๙๑} มาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

(๒) เมื่อจะมีผลทำให้ระยะเวลาที่กฎหมายหรือกฎกำหนดไว้ในการทำคำสั่งทางปกครอง ต้องล่าช้าออกไป

(๓) เมื่อเป็นข้อเท็จจริงที่คู่กรณีนั้นเองได้ให้ไว้ในคำขอ คำให้การหรือคำแถลง

(๔) เมื่อโดยสภาพเห็นได้ชัดในตัวว่าการให้โอกาสดังกล่าวไม่อาจกระทำได้

(๕) เมื่อเป็นมาตรการบังคับทางปกครอง

(๖) กรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

และในกรณีที่จะก่อให้เกิดผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อประโยชน์สาธารณะ ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ให้โอกาสคู่กรณีโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่อาจไม่อนุญาตให้ตรวจดูเอกสารหรือพยานหลักฐานได้ ถ้าเป็นกรณีที่ต้องรักษาไว้เป็นความลับ^{๔๒}

กล่าวโดยสรุป การขอข้อมูลข่าวสารตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ กฎหมายกำหนดให้เป็นสิทธิของบุคคลทั่วไปที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยผู้ขอข้อมูลข่าวสารไม่จำเป็นต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเรื่องที่ขอ แต่สิทธิในการขอข้อมูลเอกสารตามมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ เป็นสิทธิที่คู่กรณีจำเป็นต้องรู้เพื่อประโยชน์ในการโต้แย้ง หรือชี้แจงหรือป้องกันสิทธิของตน สิทธิดังกล่าวจึงกว้างกว่าสิทธิของบุคคลทั่วไปตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ ดังนั้น ถ้าเรื่องใดเป็นกรณีจำเป็นซึ่งหากไม่รู้แล้วจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการพิจารณาทางปกครองแล้วก็ต้องให้คู่กรณีดูเอกสารหรือพยานหลักฐานนั้น ๆ ได้

^{๔๒} มาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

การใช้สิทธิอุทธรณ์และสิทธิร้องเรียนตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๕๐ และการใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง

